

บทที่ 3

คณะพกาวลีและโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

คณะพกาวลีเป็นคณะละครเอกชน โดยมีลัดดา (สารทายน) ศิลปินรเพลง เป็นเจ้าของคณะ ซึ่งเคยเป็นนักแสดงที่มีชื่อเสียงในละครของหลวงวิจิตรวาทการ ขณะที่ยังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2488 ได้จัดการแสดงละครเวทีเรื่องพกาวลี ประชาชนให้ความสนใจจนเรียกชื่อกลุ่มการแสดงนี้ว่า “คณะพกาวลี” ละครเวทีนี้ได้จัดแสดงมาจนถึงประมาณปี พ.ศ. 2492 จึงเลิกกิจการและจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยเผยแพร่แก่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้ดำเนินการนำนาฏศิลป์ไทยคณะพกาวลีไปเผยแพร่ยังต่างประเทศและเปิดโรงเรียนนาฏศิลป์เอกชนขึ้นในปี พ.ศ. 2502 มีชื่อเป็นทางการว่า “โรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์” นับเวลาตั้งแต่ก่อตั้งคณะจนปิดโรงเรียนในปี พ.ศ. 2524 เป็นเวลา 36 ปี ที่ได้สร้างสรรค์งานแสดงทั้งทำคุณประโยชน์ในการอนุรักษ์และสืบทอดรวมทั้งเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยให้เป็นที่รู้จักแก่นานาประเทศ กาลเวลา 14 ปี ที่ล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบันนี้ สมควรที่จะได้บันทึกประวัติและผลงานไว้เป็นหลักฐาน ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ประวัติคณะพกาวลีและโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

ยุคละครเวทีคณะพกาวลี

มูลเหตุในการเกิดคณะพกาวลี

งานด้านการแสดงละครเวทีคณะพกาวลี

มูลเหตุในการปิดคณะพกาวลี

ยุคนาฏศิลป์พกาวลี

มูลเหตุในการเกิดโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

รายการจัดตั้งโรงเรียน

มูลเหตุในการปิดโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

2. ประวัติบุคคลสำคัญ

ผู้ก่อตั้งคณะพกาวลีและโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

นักแสดงที่ควรรู้จักของโรงเรียนพกาวลีนาฏดุริยางค์

3. งานแสดงด้านนาฏศิลป์ไทย

ประวัติคณะผกาวัลลีและโรงเรียนผกาวัลลีนาฏดุริยางค์

ยุคละครเวทีคณะผกาวัลลี

ลัดดา (สารดาชน) ศิลปินรเรลง ผู้เป็นเจ้าของคณะผกาวัลลี เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ มีผลงานการแสดงที่เป็นที่รู้จักในละครของหลวงวิจิตรวาทการ ได้แสดงละครเป็นตัวละครสำคัญ เช่น มังมหาสุนทรนาถในเรื่องเลือดสุพรรณ พระเจ้ากรุงธนในเรื่องพระเจ้ากรุงธน เจ้าหญิงแสนหวีในเรื่องเจ้าหญิงแสนหวี พระชัชวราชาธิราชในเรื่องมหาเทวี เจ้าหญิงยุพดีในเรื่องเบญจเพส เจ้าฟ้าน่านเจ้าในเรื่องน่านเจ้า พวงเงินในเรื่องอนุสาวรีย์ไทย* พ่อขุนผาเมืองในเรื่องพ่อขุนผาเมือง เมื่อจบการศึกษาได้รับราชการเป็นครูที่โรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร และลาออกจากราชการเพื่อสมรสและประกอบอาชีพส่วนตัว เช่น จัดแสดงละครวิทยุ แสดงละครเวที เป็นต้น (ลัดดา ศิลปินรเรลง, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2538) ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงการจัดแสดงละครเวทีคณะผกาวัลลีในหัวข้อดังต่อไปนี้

มูลเหตุในการเกิดคณะผกาวัลลี

งานด้านการแสดงละครเวทีคณะผกาวัลลี

ผู้ทำบทละคร

ผู้แสดง

เครื่องแต่งกาย

ดนตรีและเพลง

ฉาก

การเตรียมงานแสดง

ผลงานการแสดงละครเวที

นักแสดงที่ควรรู้จัก

มูลเหตุในการปิดคณะผกาวัลลี

มูลเหตุในการเกิดคณะผกาวัลลี

ลัดดา ศิลปินรเรลง ให้สัมภาษณ์ว่า “บ้านเมืองเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจก็ตกต่ำ สภาพบ้านเมืองเงียบเหงาไม่มีการแสดง แม้แต่ภาพยนตร์ต่างประเทศก็ไม่เข้ามา จึงได้รวมตัวกันกับ ประสิทธิ์ ศิลปินรเรลง คุณหญิงฉิ้น ศิลปินรเรลง บรรเลง สาศริก กุมุท

* เขียนตามภาษาเดิม จาก วิจิตรวรรณคดี บทละครอมตะ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

จันทร์เรือง ชัชวาลย์ จันทร์เรือง ร่วมก่อตั้งลงทุนลงแรงในการจัดละครเวทีและได้จัดแสดงละครเรื่อง ผกาวัลลี เป็นครั้งแรกแสดงในนามศิษย์เก่าศิลปากร ที่โรงละครศิลปากร*

ละครเรื่อง ผกาวัลลี จัดแสดง 15 วัน วันธรรมดามีรอบ 19.00 น. วันหยุดมี 2 รอบ 14.00 น. และ 19.00 น. เป็นละครพูดสลับริ้ว ผู้แสดงเป็นนางเอก คือ อนงค์ (พัฒนกุล) นาคสวัสดิ์ พระเอกอุโฆษ จันทร์เรือง (ถึงแก่กรรม) ผู้ทำบทหลวงบุญมาณพ ใช้นามปากกา “แสงทอง” ผู้ประพันธ์เพลง ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ผู้ออกแบบฉากและจัดสร้าง โหมด ว่องสวัสดิ์ ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายและจัดสร้าง คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง การแสดงได้รับความนิยมจากคนดูจนตัวหมด มีผู้สนใจยื่นฟังเพลงหน้าโรงละครและได้ค้นมะขามทองสนามหลวงต่างกล่าวถึงและเรียกคณะละครนี้ว่า “คณะผกาวัลลี” ตามชื่อของเรื่อง และมีเหตุการณ์สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดงละครผกาวัลลี ประกอบกับผู้ชมให้ความสนใจเป็นอย่างมากจึงทำให้มีกำลังใจ จึงจัดแสดงเรื่องผกาวัลลีเป็นครั้งที่ 2 และเรื่องต่างๆ ที่เวทีเฉลิมนคร และเฉลิมไทย เป็นต้นมา

ชูศรี มีสมมนต์ (ชูศรี มีสมมนต์, 2536) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในช่วงที่มีการแสดงละครคณะผกาวัลลีว่า

“...ระหว่างปี พ.ศ. 2484 - 2488 คนไทยเราในช่วงนั้นต้องเผชิญภัยหลายอย่าง ภัยจากสงครามเกิดขึ้นเพราะญี่ปุ่นบุกเข้ามาในประเทศไทย แล้วบังคับให้ไทยเซ็นสัญญาเป็นมหามิตรอย่างไม่มีเงื่อนไข ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำสมัยนั้นไม่มีทางปฏิเสธ ก็ตกสภาพจำยอมเป็นมหามิตรกับท่าน “โตโจ” ผู้นำของญี่ปุ่น ผลของการเป็นมหามิตรทำให้คนไทยรู้จักคำว่า “หวอ” กันชนิดขวัญหนีดีฝ่อ... เมื่อสงครามยุติลงคุณครูรัตดาได้เริ่มงานชิ้นใหญ่โดยร่วมกับอาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ทายาทของคุณหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ซึ่งไปเรียนวิชาดนตรีสากลกลับมาจากต่างประเทศ เมื่อกลับมาแล้วท่านก็เกิดไอเดียที่จะพัฒนาเพลงไทยสากลรุ่นใหม่โดยทำเป็นลีลาเพลงไทยผสมโอเปร่า โดยมีคุณอุโฆษ จันทร์เรือง กับคุณสวัสดิ ผกาพันธ์ เป็นผู้ร้องนำ ไอเดียเพลงแบบนั้นจะต้องมีบทละคร โดยตัวละครร้องออกมาในเรื่องด้วยคล้ายกับลีลาละครผสมบัลเลต์คือ ระบายปลายเท้าของฝรั่ง” อาจารย์รัตดา สารดาชน ผู้สร้างคณะละคร “ผกาวัลลี” ให้พวกเราชาวศิลปากรได้ออกมาสู่วงการแสดงหลายท่าน...ละครเรื่องแรกคือ “ผกาวัลลี” คุณอนงค์ เป็นนางเอกคู่กับคุณอุโฆษ จันทร์เรือง เพลงที่อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

* เป็นโรงละครเก่าตั้งอยู่ที่ข้างพระที่นั่งศิวโมกพิมาน ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และถูกไฟไหม้เมื่อ พ.ศ. 2503

แต่งให้ร้องนับว่าเรียกร้องความนิยมจากประชาชนได้รวดเร็วเกินคาด อาจจะเป็นเพราะทุกอย่างเป็นของใหม่ โรงละครเฉลิมไทยใหม่ ตัวละครก็ใหม่นำมาจากโรงเรียน ศิลปากรเป็นส่วนใหญ่ บทละครก็เยี่ยมที่สุด เครื่องแต่งตัวก็แพรวพราวไปหมด

งานด้านการแสดงละครเวที

ผู้ทำบทละคร

ละครเวทีคณะผกาวัลี มีรายนามผู้ทำบทละครต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 2 รายนามผู้ทำบทละครเวทีคณะผกาวัลี

ลำดับที่	รายนาม	บทละคร
1	หลวงบุญข่มานพ (นามปากกา แสงทอง)	ผกาวัลี
2	มาลัย ชูพินิจ	เกียรติศักดิ์รักของข้า
3	กฤษณ์ จันทร์เรือง	มนต์นาคราช ดาราวัลย์ แมคเบธ เงือกน้อย ชายชาติชั่ว (ดัดแปลงจาก ภาพยนตร์เรื่อง คารุเชล)
4	สด กุระมะโรหิต	ความพยายาม แปลโดยแม่วัน ดัดแปลงมาจากเรื่อง Vendetta ของ Mary Corelli) ขบวนการเสรีจีน ซิสก้า เงาะป่า แผ่นดินแห่งความฝัน
5	อิงอร (ศักดิ์เกษม หุตาคม)	สาวเวียงฟ้า
6	ภากร สารานุประพันธ์	ธิดาเจ้าราชบุตร

ผู้แสดง

ผู้แสดงนำละครเวทีคณะผกาวัลี มีผู้ร่วมงานเป็นจำนวนมากเป็นที่รู้มาถึงจนปัจจุบันนี้ เช่น

1. ลัดดา สารดาชน (แสดงเรื่อง เกียรติศักดิ์รักของข้า, สาวเวียงฟ้า, แมคเบธ)
2. อนงค์ นาคสวัสดิ์

3. อุโฆษ จันทรเรือง (ถึงแก่กรรม)
4. พรรณี สำเร็จประสงค์ (ถึงแก่กรรม)
5. สวลี ผกาพันธุ์
6. ประวัติ ผิวเผือก (ทัต เอกทัต นักแสดงจากคณะละครศิวารมณั์ แสดงเรื่อง
สาวเวียงฟ้า)
7. วสันต์ สุนทรปักษิณ
8. พรรณนี (รุทธะวานิช) สาคริก (ถึงแก่กรรม)
9. ส. อาสนจินดา (ถึงแก่กรรม)
10. อารีย์ โทณะวนิก
11. วลิต สนธิรัตน์ (ถึงแก่กรรม)
12. ชุศรี มีสมมนต์ (ถึงแก่กรรม)
13. ชูวดี (ถึงแก่กรรม แสดงเป็นนางเอกเรื่องคาราวัลย์)
14. อติศักดิ์ เสวตนันท์ (ถึงแก่กรรม)
15. อติเรก จันทรเรือง
16. วงศ์ ศรีสวัสดิ์
17. อบ บุญตึก (ถึงแก่กรรม)
18. อมรา อนันตศัพท์
19. มาลินี สาคริก
20. เวสาลี รุทธะวานิช (ถึงแก่กรรม)
22. เสาวภาค อนันตศัพท์

เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายละครเวทีคณะผกาวัลย์นี้ คุณหญิงจีน ศิลปินรเพลง ซึ่งเคยรับราชการที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2477 - 2496 ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายและจัดสร้างให้กับละครหลวงวิจิตรวาทการและการแสดงละครทุกเรื่องมีผลงานด้านการแต่งกายมากมาย สุวรรณี ชลานุเคราะห์ กล่าวไว้ในคำไว้อาลัยคุณหญิงจีน ศิลปินรเพลง ว่า “...เป็นผู้มีผลงานที่มีอัจฉริยภาพสูงในการประดิษฐ์ตกแต่งด้านงานฝีมือได้อย่างรวดเร็วทันใจประณีต...ด้วยความเป็นผู้มีพรสวรรค์อันประเสริฐสามารถคิดและประดิษฐ์ได้ทันที ซึ่งเป็นการแก้ไขสถานการณ์ได้โดยฉับพลัน ศิลปะมรดกของท่านที่ปรากฏทราบเท่าทุกวันนี้ เช่น เครื่องแต่งกายละครเรื่องรามนุ พระเจ้ากรุงธน เจ้าหญิงแสนหวี อาณาภพพ่อนรามคำแหง พระลอ สาวตรี และระบำชุดต่างๆ...” (สุวรรณี ชลานุเคราะห์, 2534)

คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ได้ออกแบบ ตัดเย็บ ประดิษฐ์ตกแต่งเครื่องแต่งกาย ให้แก่ผู้แสดงละคร ผู้แสดงสลับฉากให้กับละครเวทีคณะผกาวัลี ได้มีผู้แสดงกล่าวถึงงานของท่านไว้ดังนี้

อนงค์ (พัฒนกุล) นาคสวัสดิ์ (อนงค์ นาคสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539) ผู้แสดงเป็นนางเอกผกาวัลีกล่าวว่า “ละครเรื่องผกาวัลีแต่งกายแบบไทยที่ดูเบาๆ จะมีดูเป็นแบบแผนก็ตัวพระอินทร์ที่ใส่ชฎา ส่วนฉากอาบน้ำพวกนางฟ้าแต่งแบบจินตลีลา”

สวลี ผกาพันธ์ (เชอร์รี่ เสวตนันท์, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2540) กล่าวว่า “ผู้แสดงต้องช่วยเหลือตัวเองเรื่องเสื้อผ้าด้วย ต้องเอาใจใส่เรื่องส่วนตัวของตนเอง พี่มีฝีมือจึงปักและตกแต่งชุดการแสดงเอง จักรไม่มีก็ต้องเย็บด้วยมือ”

เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ (เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2540) กล่าวว่า “...มีคุณวิมล (ฉำมาลี) ศิลปบรรเลง เป็นผู้ช่วย ส่วนลูกศิษย์ที่อยู่ในบ้านท่านก็ช่วยกันตกแต่งจนกระทั่งติดกระดุม ติดตะขอ แล้วแต่ท่านจะให้แต่ละคนทำอะไร”

ดนตรีและเพลง

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครเวทีคณะผกาวัลี นี้ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง (ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2538) กล่าวว่า มีดนตรีสากลเป็นสำคัญและมีดนตรีไทย ทั้งได้ประพันธ์เพลงและประสานเสียงให้กับละครทุกเรื่องและเป็นผู้ควบคุมวงดนตรี

เพลงต่างๆ ที่ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้ประพันธ์ให้กับคณะละครผกาวัลีนั้น พบว่าทำนองและคำร้องนั้นประพันธ์เพื่อบรรยายเกี่ยวกับความรักระหว่างพระเอกและนางเอก รวมเพลงดังกล่าวทั้งสิ้นมากกว่า 50 เพลง ดังจะได้ยกตัวอย่าง ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เพลงจากละครเวทีของคณะผกาวัลี

ที่	เพลง	เรื่อง	ผู้ขับร้อง
1	ลมหนาว	ผกาวัลี	อนงค์ นาคสวัสดิ์
2	โฉมงาม	ผกาวัลี	อุโฆษ จันทร์เรือง
3	เงาในน้ำ หวานริน	มนต์นาคราช มนต์นาคราช	พรรณิ สำเร็จประสงค์ สวลี ผกาพันธุ์, วลิต สนธิรัตน์
4	สายสัมพันธ์	สาวเวียงฟ้า	ถัดดา ศิลปบรรเลง
5	คำเนนทราย	สาวเวียงฟ้า	ถัดดา ศิลปบรรเลง
6	ไอ้จันทรา	เงือกน้อย	อุโฆษ จันทร์เรือง
7	บุปผาบ้าน	เงือกน้อย	สวลี ผกาพันธุ์
8	ภวานรัก	เงือกน้อย	พรรณิณี สาคริก, อุโฆษ จันทร์เรือง
9	ไอ้ยอดดวงใจ	ความพยายาม	สวลี ผกาพันธุ์
10	ดวงดาวกับความรัก	ความพยายาม	สวลี ผกาพันธุ์ - ส. อาสนจินดา วลิต สนธิรัตน์
11	ความรักครวญหา	ขบวนเสรีจีน	สวลี ผกาพันธุ์
12	ซิสก้า	ซิสก้า	สวลี ผกาพันธุ์

ที่	เพลง	เรื่อง	ผู้ขับร้อง
13	หลงคอย	คาราวัลย์	อดิเรก จันทรเรือง
14	รักแท้	เงาะป่า	สวลี ผกาพันธุ์, วลีต สนธิรัตน์
15	งามเพียงจันทร์	ธิดาเจ้าราชบุตร	สวลี ผกาพันธุ์ (ต่อมาร้องอัดแผ่นเสียง) เกศแก้ว มาสะวิสุทธิ

สมเด็จพระติ สายวงศ์ (2540) ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ผลงานของประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ผลการศึกษาพบว่า การประพันธ์เพลงประกอบละครได้ประพันธ์ในลักษณะของแชมเบอร์มิวสิค บรรเลงด้วยวงเครื่องดนตรีสากล ประเภทเครื่องสายคือ ไวโอลิน เชลโล่ ดับเบิลเบส การสร้างประโยคเพลงมีความสมดุล มีเทคนิคในการสร้างประโยคเพลงด้วยการย้ายบันไดเสียงและนำโน้ตลักษณะโครมาติคมาใช้เป็นทำนองเพลง และได้แยกเพลงออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงบรรเลง และเพลงขับร้อง

ฉาก

ฉากละครคณะผกาวัลย์ มาลินี สาคริก (มาลินี สาคริก, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2538) ได้เล่าว่า “ผู้นำในการทำฉากละครนั้นมีโหมด ว่องสวัสดิ์ อุไร ศิริสมบัติ และ ศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยา ได้จัดฉากที่โรงละครศิลปากร โรงละครเฉลิมนครและโรงละครเฉลิมไทย ฉากที่ใช้ในละครเป็นฉากสมจริง

การเตรียมงานแสดง

การฝึกซ้อมซึ่งจะใช้เวลาฝึกซ้อมประมาณเดือนเศษ ใช้สถานที่ที่บ้านศิลปบรรเลง และจะซ้อมที่เวทีก่อนการแสดง 1 คืน โดยจะซ้อมเข้ากับดนตรีและฉาก ตั้งแต่ 18.00 น. และแสดงในวันรุ่งขึ้น (รอบแรก 14.00 น.) ละครแต่ละเรื่องจะแสดง 15 วัน วันธรรมดา มีรอบ 19.00 น. วันหยุดมี 2 รอบ รอบ 14.00 น. และรอบ 19.00 น. จัดแสดงที่โรงละครศิลปากร ต่อมาจัดแสดงที่โรงละครเฉลิมนคร และโรงละครเฉลิมไทย

ผลงานการแสดงละครเวที

ขุนวิจิตรมาตรา (2523) ได้กล่าวถึงการแสดงละครเวทีว่า “...การแสดงไม่ใช่ลักษณะละครร้องและออกจะเป็นละครพูดประกอบเพลง เป็นละครแบบใหม่เกิดขึ้นอีกยุค..... อีกคณะหนึ่งชื่อผกาวัลี เจ้าของเป็นเชื้อสายของคุณหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ผลงานการแสดงละครเวทีของคณะผกาวัลี ลัดดา ศิลปบรรเลง ซึ่งเป็นเจ้าของคณะ เป็นนักแสดง ผู้ฝึกซ้อมการแสดงและกำกับการแสดง กับประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง (ลัดดา ศิลปบรรเลง, สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2539) สวลี ผกาพันธุ์ (สวลี ผกาพันธุ์, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2540) นักแสดงนักร้องผู้มีชื่อเสียงได้ให้ข้อมูล และประมาณการระยะเวลาการจัดแสดง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลงานการแสดงละครเวทีของคณะผกาวัลี

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2488	ผกาวัลี (จัดแสดงครั้งที่ 1)	โรงละครศิลปากร	นางเอก อนงค์ นาคสวัสดิ์ พระเอก อุโฆษ จันทร์เรือง บทละคร หลวงบุญยमानพ (นามปากกา แสงทอง) ฉาก โหมด ว่องสวัสดิ์* อนงค์ นาคสวัสดิ์ (อนงค์ นาคสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539)เล่าว่า “เป็นระยะช่วง สงคราม โรงเรียนถูกปิด ได้รับการ ชักชวนให้มาแสดง ในหลวงรัชกาลที่ 8

* ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2530 สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม)

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2488	ผกาวัลลี (จัดแสดงครั้งที่ 1)	โรงละครศิลปากร	และพระเจ้าน้อยยาเธอ เสด็จพระราช ดำเนินมาทอดพระเนตรชมการแสดง ละคร เรื่องผกาวัลลี ที่โรงละครศิลปากร ในปีถัดมาในหลวงรัชกาลที่ 8 สิ้นพระชนม์”
2488	ผกาวัลลี (จัดแสดงครั้งที่ 2 เนื่องจากมีผู้ชม เรียกห้อง)	โรงละครศิลปากร	
2488- 2489	เกียรติศักดิ์รัก- ของข้า	โรงละครศิลปากร	นางเอก ลัดดา สารดาชน พระเอก ประเทือง สายพันธุ์ (สา - ยะ - พันธุ์) เด็กรับใช้ ชุศรี มีสมมนต์ บทละคร มาลัย ชูพินิจ ชูศรี มีสมมนต์ (2536) กล่าวถึงสาเหตุที่ได้เล่นบทตกว่า “ความดังของชูศรี มีสมมนต์เกิดโดย บังเอิญ คือ การแสดงเรื่องจีน เกียรติศักดิ์รักของข้า สามจูสง คือ ตัวพระเอก ชุศรีรับบทนำ คือ เด็กรับใช้ของนางเอก จากหนึ่งพระเอก ไปรบกลับมาได้รับบาดเจ็บ นางเอกก็ ส่งเด็กรับใช้ให้ไปเอาอ่างน้ำพร้อมกับ ผ้าพันแผล เพื่อมาทำแผลให้พระเอก

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2488- 2489	เกียรติศักดิ์รัก- ของข้า	โรงละครศิลปากร	เด็กรับใช้แต่งชุดจีน มีหางเปีย ไม่รู้ วันนั้นถักเปียอีท่าไหนหางเปี่ยมแน่นแข็ง ที่ถือว่าธรรมดา พอถึงบทเอาเครื่อง ปฐมพยาบาล คือ อ่างน้ำออกมากกลาง เวที ตอนนั้นยังมีความประหม่าอยู่ เวลาถืออ่างน้ำจะต้องระวังไม่ให้น้ำหก เวลาเดินก็เลยทิ้งสั้นนิดๆ เจ้าหางเปียที่ มันแน่นที่อยู่ก็เลยเกิดอาการกระดึ๊กๆ ขึ้นมา คนดูแลฮาครีนออกมาโดยไม่ได้ ตั้งใจ ตัวเองตกใจหน้าตื่นเลยกลัวครุ จะคว่ำทำผิบบทไปหรือเปล่า ทำทางที่ เกิดความสงสัยตัวเองผสมกับความ ประหม่าจริงๆ ตามธรรมชาติทำให้คนดู ฮากันใหญ่ พอตอนกลับเข้าไปในฉาก คุณครูลัดดาท่านเกิดชอบใจ ตั้งแต่นั้นมา ท่านเลยหาบทตลกให้เล่นเรื่อยมา ส่วนใหญ่เป็นบทตลกตามนาง”
2488- 2489	มนต์นาคราช	โรงละครเฉลิมนคร	นางเอก พรรณี สำเร็จประสงค์ พระเอก อุโฆษ จันทรเรือง
2489- 2492	คาราวัลย์	โรงละครเฉลิมไทย	นางเอก ยูวดี พระเอก อุโฆษ จันทรเรือง บทละคร กุมุท จันทรเรือง ร้องเพลงสลัปฉาก

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2489- 2492	คาราวัลย์	โรงละครเฉลิมไทย	<p>สวลิ ผกาพันธุ์*</p> <p>วลิต สนธิรัตน์ ร้องเพลง “หวานรีน”</p> <p>ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง</p> <p>ได้กล่าวถึงคุณเซอร์ เซวตนันท์ ว่า “คุณมยุรี จันทรเรือง น้องคุณกมุท จันทรเรือง ได้นำมาให้รู้จักจึงได้ ทดสอบให้ร้องเพลงพระราชนิพนธ์ “สายฝน” เป็นผู้มีเสียงโซปราโน จึงได้ แต่งเพลงให้ร้องอีกหลายสิบเพลง”</p> <p>ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึง การตั้งชื่อ สวลิ ว่า “เมื่อประกาศชื่อ ผู้ที่จะออกมาร้องเพลงสลับจากนั้น จึงตั้งชื่อทันทีว่า สวลิ แต่นั่นก็เรียกชื่อ สวลิ เรื่อยมา</p>
2491- 2492	สาวเวียงฟ้า	โรงละครเฉลิมนคร	<p>นางเอก ลัดดา สารตายน</p> <p>พระเอก ประวัติ ผิวเผือก (ตัด เอกทัต นักแสดงจากคณะ ละครศิวารมณ)</p> <p>บทละคร สักดิ์เกษม หุตาคม</p> <p>ผู้แสดง ส. อาสนจินดา ชูศรี มีสมมนต์</p>

* ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2532 สาขาศิลปะการแสดง (เพลงไทยสากล - ขับร้อง)

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2492	แมกเบธ	โรงละครเฉลิมไทย	<p>นางเอก ลัดดา สารตายน พระเอก วสันต์ สุนทรปักษิณ ตัวประกอบ สวลี ผกาพันธุ์ บทละคร กุมุท จันทรเรือง ร้องเพลงสตับฉาก</p> <p>เซอร์รี่ เสวตนันท์ ร้องเพลง สากลชื่อ “อินเดียน เลิฟ คอลล์”</p> <p>เซอร์รี่ เสวตนันท์ ได้เล่าถึง การแสดงละครว่า “แสดงเป็นตัว ประกอบมีบทพูดเล็กๆ น้อยๆ ได้ร้อง เพลงคู่กับคุณครูลัดดา ซึ่งเป็นนางเอก ด้วย และจากเหตุนี้เองประชาชนคนดู ได้เริ่มหันมาสนใจยิ่งขึ้น”</p> <p>ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้เล่าถึง การแสดงเป็น เลดีแมกเบธ ว่า “เป็นการแสดงที่ต้องใช้บทบาทและ อารมณ์มาก ได้แสดงเป็นเรื่องสุดท้าย และเป็นเรื่องที่ได้ได้รับความนิยมจากคนดู ได้รับความนิยมจากคนดูมาก”</p>
2492	เงือกน้อย ดัดแปลงมาจาก เรื่อง The Little Mermaid ของ Hans Christian Anderson	โรงละครเฉลิมไทย	<p>นางเอก พรณิณี (รุทธะวนิช) (เงือกน้อย) สาคริก พระเอก อุโฆษ จันทรเรือง บทละคร กุมุท จันทรเรือง ย่าเงือก ชุศรี มีสมมนต์ เงือกใหญ่ สวลี ผกาพันธุ์</p>

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2492	เงือกน้อย	โรงละครเฉลิมไทย	<p>เงือกทอง เกศแก้ว มาศะวิสุทธิ เวสตรี่ รุทธะวนิช ฯลฯ ผู้แสดง วงศ์ ศรีสวัสดิ์ ฯลฯ ลัดดา ศิลปบรรเลง</p> <p>ได้กล่าวว่า “เรื่องเงือกน้อย เป็นเรื่องที่ เด่นและทำชื่อเสียงมีรายได้มาก เพราะ เมื่อจวนหมดกำหนดการแสดงคนดู ถึงกับขี้คอตีตัว”</p> <p>ชูศรี มีสมมนต์ ได้กล่าวว่า “...อาจารย์ลัดดา ท่านก็สร้างให้ลูกศิษย์ ของท่านเด่นดังไปในแนวทางที่ “พรสวรรค์” กำหนดมาให้ได้อย่างเต็ม ภาคภูมิ ตัวอย่างคุณ “เซอร์รี่” สวลิ ผกาพันธุ์ ผู้เกิดมาเด่นและดังจากละคร คณะ ผกาวัล ที่ศาลาเฉลิมไทย ตั้งแต่ สมัยเพิ่งเปิดโรงเริ่มแสดง พรสวรรค์ ของคุณสวลิ ผกาพันธุ์ ทำให้ได้เป็น นางเอกมีชื่อของคุณ ก็เพราะคุณสวลิ สามารถแสดงพร้อมกับร้องเพลงได้ด้วย ...ผู้ที่เคยชมละครเรื่อง “เงือกน้อย” ซึ่ง ใช้ลีลาการแสดงประกอบการเล่น บัลเลต์ และเสียงเพลงที่ใช้ท่าคอกอย่าง ฝรั่ง จะเห็นว่าพระเอก คือ อุโฆษ จันทร์เรื่อง กับนางเอก คือ สวลิ ผกาพันธุ์ เท่านั้นที่ได้รับเลือกให้เข้าถึง บทบาทความนิยมของการแสดงแบบ</p>

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2492	เงือกน้อย	โรงละครเฉลิมไทย	<p>นั่นได้”</p> <p>ชูศรี มีสมมนต์ ได้เล่าถึงละครและการแสดงที่ได้รับว่า “ละครที่คุณครูจัดทำสมัยนั้นก็ค่อนข้างคลาสสิกอย่างเรื่องเงือกน้อย ที่เป็นของฝรั่งที่เขาแสดงบัลเลต์ ชูศรีได้รับบทตกเล่นเป็นตัวคนแก่ เป็นย่าของเงือกน้อย นุ่งกระโปรงบาน สวมแว่นสายตาอย่างคนแก่ คนดูก็ชอบ”</p>
2492	ความพยายามของแม่วัน ดัดแปลงมาจากเรื่อง Vendetta ของ Mary Corelli	โรงละครเฉลิมนคร	<p>นางเอก สวลี ผกาพันธุ์ พระเอก ส. อาสนจินดา พี่เลี้ยง เกศแก้ว มาศะวิสุทธิ บทละคร สด กุระมะโรหิต</p> <p>สวลี ผกาพันธุ์ ได้เล่าว่า “เป็นละครเรื่องแรกที่เป็นนางเอก และคุณสดเป็นผู้ตั้งนามสกุล “ผกาพันธุ์” ให้จึงได้เกิดเป็น สวลี ผกาพันธุ์ ในโลกบันเทิง...ละครเรื่องความพยายามสร้างชื่อให้ สวลี ผกาพันธุ์ ประสบความสำเร็จอย่างสูงมาก</p> <p>ถัดมา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึงละครเรื่องนี้ว่า “คนดูให้ความสนใจมากจนแทบเรียกได้ว่าโรงแตก เพราะเสริมเก้าอี้จนล้น เป็นเรื่องที่ทำรายได้ดีเรื่องหนึ่ง”</p>

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2491- 2492	ขบวนเสรีจีน*	โรงละครเฉลิมไทย	นางเอก สวลิ ผกาพันธุ์ พระเอก อารีย์ โทณะวนิก ผู้แสดง อมฤต ตันกุลรัตน์ วลิต สนธิรัตน์ ชูศรี มีสมมนต์ ศรินทิพย์ ศิริวรรณ บทธะคร สด กุระมะโรหิต
2489- 2492	ซิสก้า	โรงละครเฉลิมนคร	นางเอก สวลิ ผกาพันธุ์ พระเอก วลิต สนธิรัตน์ บทธะคร สด กุระมะโรหิต

*ชูศักดิ์ ศิริวงศ์ พิธีกรในงานของมูลนิธิ สด - เนียน กุระมะโรหิต เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2538 ได้กล่าวถึงบทธะครเรื่องขบวนเสรีจีนว่า “เป็นเรื่องที่มีชื่อเสียงมาก เขียนโดยมีพื้นฐานจากความเป็นจริงในสมัยสงครามจีน - ญี่ปุ่น เมื่อปี ค.ศ. 1936 ซึ่งสงครามนี้มาสิ้นสุดลงในมหาสงครามเอเชียบูรพา ในยุคนั้นนักเรียนจีนในประเทศจีนได้มีการร่วมมือกันต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่น เป็นการต่อสู้ในลักษณะแบบใต้ดินซึ่งทำให้นักศึกษา นักเรียน ต้องสูญเสียชีวิตลงเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม นักศึกษา นักเรียน ก็ไม่สามารถต่อสู้กองทัพญี่ปุ่นได้ แต่กิจกรรมของนักศึกษา นักเรียน ในครั้งนั้นก็เป็นที่ประทับใจเหลือลือเป็นอย่างยิ่ง สด กุระมะโรหิต ได้นำพื้นฐานความเป็นจริงเขียนขึ้นมา โดยอาศัยเค้าโครงจากบันทึกของนักศึกษาจีนคนหนึ่งชื่อ จู ปิงไฟ และเรื่องนี้ได้นำไปทำบทธะครและบทภาพยนตร์ โดยมีลัดดา ศิลปบรรเลง เป็นผู้กำกับการแสดง และเมื่อแสดงภาพยนตร์นั้น ศรินทิพย์ ศิริวรรณ ได้รับรางวัลตุ๊กตาทอง

พ.ศ.	เรื่อง	สถานที่	ผู้แสดง ผู้ร่วมงานและเหตุการณ์สำคัญ
2489- 2492	ชายชาติชั่ว ตัดแปลงจาก ภาพยนตร์เรื่อง การุဇล	โรงละครเฉลิมนคร	นางเอก สวดี ผกาพันธุ์ พระเอก อุโฆษ จันทรเรือง บทยะคร กุมุท จันทรเรือง
2489- 2492	แผ่นดินแห่งความ- ฝัน	โรงละครเฉลิมนคร	นางเอก สวดี ผกาพันธุ์ พระเอก อติศักดิ์ เสวตนันท์ บทยะคร สด กุรมะโรหิต
2489- 2492	เงาะป่า (ปรับปรุงจากบท- ละครเรื่อง เงาะป่า ของพระบาท- สมเด็จพระ- จุลจอมเกล้า- เจ้าอยู่หัว)	โรงละครเฉลิมนคร	นางเอก สวดี ผกาพันธุ์ พระเอก วลิต สนธิรัตน์ บทยะคร สด กุรมะโรหิต
2491- 2492	ธิดาเจ้าราชบุตร	โรงละครเฉลิมไทย	นางเอก เกศแก้ว มาศะวิสุทธิ์ พระเอก อุโฆษ จันทรเรือง บทยะคร ภากร สารานุประพันธ์

นักแสดงที่ควรรู้จักของคณะละครผกาวัลดี

เซอร์รี่ (ฮอฟแมน) เสวตนันท์ (สวลี ผกาพันธ์)

เซอร์รี่ (ฮอฟแมน) เสวตนันท์ (สวลี ผกาพันธ์) ผู้มีผลงานด้านศิลปะการแสดงหลายแขนง กล่าวคือ การแสดงละครเวที การขับร้องเพลงไทยสากล และเพลงสากลตั้งแต่อายุ 17 ปี จนถึงปัจจุบัน การแสดงและพากย์ภาพยนตร์หลายเรื่องเมื่อสถานีโทรทัศน์เกิดขึ้นได้มาแสดงละครและร้องเพลง เป็นนักร้องหญิงที่ได้รับความนิยมสูงสุดและได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำมากที่สุด ดังจะได้สรุปประวัติจากคำประกาศเกียรติคุณศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2532 (อัญญา บางยี่ขัน, 2532) ไว้ดังนี้

ประวัติชีวิตและการศึกษา

เซอร์รี่ เสวตนันท์ (สวลี ผกาพันธ์) เกิดเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2474 ที่กรุงเทพมหานคร บิดาเป็นชาวเคนมารัก ชื่อออร์ซ ฮอฟแมน มารดาชื่อน้อม ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม จบชั้นมัธยมปลายในปี พ.ศ. 2490 ต่อมาได้เรียนเพิ่มเติมด้านตัวเลขและพิมพ์ดีด ได้เข้าทำงานครั้งแรกที่แผนกควบคุมอาหาร เทศบาลนครกรุงเทพฯ และได้เข้าทำงานที่บริษัทสหไทยวัฒนา ในระยะสั้นๆ รวมทำงานทั้ง 2 แห่ง เพียง 1 ปี

เมื่ออายุได้ 18 ปี ในปี พ.ศ. 2492 ได้สมรสกับนายอดิศักดิ์ เสวตนันท์ มีบุตร 3 คน ชาย 1 คน และหญิง 2 คน

ชีวิตในวงการบันเทิง

เมื่ออายุ 17 ปี มยุรี จันทรเรือง ครูสอนขับร้องที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม นำมาให้อู้จักกับ ลัดดา ศิลปบรรเลง และ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้รับการทดสอบให้ร้องเพลงพระราชนิพนธ์ “สายฝน” เห็นว่าเป็นผู้มีน้ำเสียงดี ร้องเพลงไพเราะจึงชักชวนให้มาร้องเพลงสลับฉากละคร

ในการออกเวทีครั้งแรกเป็นการร้องเพลงสลับฉากละครเรื่อง ดาราวัลย์ คู่กับवलิต สนธิรัตน์ ชื่อเพลง “หวานริน” และในครั้งนี้อง ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ตั้งชื่อให้คือ “สวลี” นับว่าเป็นการเริ่มต้นชีวิตในวงการบันเทิง ต่อมาคณะละครผกาวัลดีจัดแสดงเรื่องแมคเบธ ที่โรงละครเฉลิมไทย ได้มีโอกาสร้องเพลงสากลชื่อ “อินเดียน เลิฟ คอลล์” และแสดงเป็นตัวประกอบ มีบทบาทเล็กน้อย ทั้งได้ร้องเพลงคู่กับนางเอก คือ ลัดดา ศิลปบรรเลง ในฉากนั้นด้วย และจากเหตุนี้เองคนดูได้เริ่มหันมาสนใจยิ่งขึ้น

ในช่วงนี้เองจึงลาออกจากการทำงาน ดัดสินใจทำงานด้านบันเทิงอย่างเดียว ซึ่งขณะนั้นเวทีแสดงมีเพียงเฉลิมไทยและเฉลิมนคร ละครแต่ละคณะจะสลับกันไปแสดงทั้ง 2 เวที การแสดงละครเวทีคณะผกาวัลี ได้แสดงเรื่องต่างๆ เช่น เงือกน้อย ความพยายาม ขบวนการเสรีจีน ชีสก้า ชายชาติชั่ว เงาะป่า และแผ่นดินแห่งความฝัน เป็นต้น จากเรื่องดังกล่าวได้รับบทเป็นนางเอกและแสดงคู่กับพระเอก เช่น อุโฆษ จันทรเรือง ส. อาสนจินดา และอารีย์ โทณะวานิช การแสดงละครเรื่องความพยายาม สด กุระมะโรหิตได้ให้มีนามสกุลว่า “ผกาพันธุ์” จึงทำให้นามสกุล ผกาพันธุ์ ได้เกิดขึ้นในโลกบันเทิง

เมื่อคณะละครมากขึ้นผู้แสดงเท่าเดิม กิจการภาพยนตร์เริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ทำให้ละครเวทีเข้าสู่ความซบเซา ในที่สุดเฉลิมไทยปิดเวทีละครเปลี่ยนเป็นฉายภาพยนตร์แทน เฉลิมนครปิดเวทีละครเปลี่ยนเป็นย่านค้าขาย นักแสดงได้รวมตัวกันไปแสดงที่เวทีโรงภาพยนตร์ศรีอยุธยาระยะหนึ่ง และลงท้ายละครเวทีได้ตายไปจากโลกบันเทิง สวลี ผกาพันธุ์ ได้ไปเป็นนางเอกให้กับภาพยนตร์ของ ส. อาสนจินดา อยู่ระยะหนึ่ง ได้ไปพากย์ภาพยนตร์ร่วมกับพันคำ หม่อมรุจิรา-มารศรี

เมื่อสวลี ผกาพันธุ์ ว่างจากการแสดง ได้เริ่มร้องเพลงบันทึกแผ่นเสียงบ้าง เช่นเพลง “ลมหวล” ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล และหม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์ เพลง “โรครัก” “หน้าขึ้นอกครม” และ “รักมีกรรม” ของประสิทธิ์ พยอมยงค์ และได้ร้องเพลงคู่กับสุเทพ วงศ์กำแหง หลายครั้ง

เมื่อเริ่มมีสถานีโทรทัศน์เกิดขึ้น ปีพุทธศักราช 2498 คือ โทรทัศน์ช่อง 4 ขาวดำ บางขุนพรหม (ปัจจุบันคือ สถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อ.ส.ม.ท.) ได้มีงาน รังสิกุล เป็นหัวหน้าฝ่ายจัดรายการขณะนั้น คณะซันซุมมูศิลป์ ได้มีโอกาสเข้ามาจัดรายการตั้งแต่ระยะเริ่มแรกเป็นคณะแรกจัดเป็นรายการเพลง โดยมีสมาน กาญจนผลิน เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี ได้รวบรวมเพื่อนๆ นักร้อง เช่น สุเทพ วงศ์กำแหง ชรินทร์ นันทนาคร นริศ อารีย์ พูลศรี เจริญพงษ์ อติเรก จันทรเรือง และชูศรี มีสมมนต์ มาร่วมแสดงด้วย

ต่อมา คณะซันซุมมูศิลป์ ได้จัดละครโทรทัศน์มีลักษณะคล้ายกับละครเวที เช่น “บ้านทรายทอง” ของ ก. สุรางคนางค์ “วนิดา” ของ วรรณสิริ “เคหาสน์สีแดง” ของ ดวงดาว โดยรวบรวมผู้ใหญ่ และเพื่อนๆ ในวงการละคร เช่น ฉลอง สิมะเสถียร กัณทรีย์ นาคประภา ทัด เอกทัต พฤษัท บุญหลง และ ส. อาสนจินดา มาแสดงทางโทรทัศน์ครั้งแรก ประชาชนไม่ได้ดูละครมานานแล้วเมื่อละครทางโทรทัศน์เกิดขึ้นจึงเป็นที่นิยมกันมาก

นอกจากนี้สวลี ผกาพันธุ์ ยังได้เป็นผู้พากย์ภาพยนตร์ทางโทรทัศน์เป็นคนแรก คือ เรื่องแลสซี และได้เป็นผู้ประกาศของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยอีกด้วย เมื่อมี

สถานีโทรทัศน์เพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สนามเป้า (ปัจจุบันคือ สถานีโทรทัศน์ สีกองทัพบกช่อง 5) คณะชั้นชุมนุมศิลป์ ก็ได้มาจัดละครโทรทัศน์ที่สถานีโทรทัศน์แห่งนี้

ระยะนี้งานบันทึกแผ่นเสียงของสวลิ ผกาพันธุ์ มีมากขึ้นควบคู่กับการแสดงละครโทรทัศน์

ในด้านการบันทึกแผ่นเสียงนั้นถ้าเป็นเพลงคู่ส่วนใหญ่จะร้องกับสุเทพ วงศ์กำแหง ส่วนกับคนอื่นๆ ก็มีบ้าง เช่น ชรินทร์ นันทนาคร นริศ อารีย์ ชาญ เย็นแข หม่อมราชวงศ์ ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ เป็นต้น

สวลิ ผกาพันธุ์ บันทึกแผ่นเสียงไว้ทั้งหมดไม่น้อยกว่า 1,500 เพลง จากนักแต่งเพลงเกือบทุกคน ส่วนมากจะโชคดีได้ร้องเพลงที่มีเนื้อหาละออกละเอว ธรรมดาที่เป็นอมตะตลอดจนทำนองก็ไพเราะเหมาะสมจึงมีเพลงที่เรียกได้ว่า “ไม่ตาย” มากมายนับร้อย ๆ เพลง นอกจากเพลงที่ได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำแล้วยังมีเพลงซึ่งเป็นที่นิยมมากอีกมากมายเช่น ลมหวล ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล และหม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์ หนึ่งในร้อย ของสง่า อารัมภีร์ ปล่อยฉันทไป ของสมาน กาญจนผลิน และชาติ อินทรวิจิตร ฉงน, ฟ้ามือจกัณ ของสุรพล โทณวณิก ฤทธิ์กามเทพ ของเนรัญชรา ไม่มีวัน ของ ป. ชื่นประโยชน์ คนใจดำ ของประเทือง บุญรัตนพันธ์ เป็นต้น

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. 2506 ได้รับพระราชทานเข็มที่ระลึกจากพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อไปร่วมรายการกุศลกับกองดุริยางค์ราชนาวิ

พ.ศ. 2507 ได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำจาก เพลง ฆ่าฉันทให้ตาย ดึกว่า ผู้แต่งคือ ประสิทธิ์ พยอมยงค์ และอาจารย์กวี สัตตโกวิท ได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำจาก เพลง ไครหนอ ผู้แต่ง คือ สุรพล โทณวณิก

พ.ศ. 2508 ได้รับพระราชทานเข็มของสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

พ.ศ. 2510 ได้รับพระราชทานเข็มกาชาดสรรเสริญชั้น 2 จากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

พ.ศ. 2511 ได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำจาก เพลงหนีรัก ผู้แต่งคือ ประสิทธิ์ พยอมยงค์ และ กวี สัตตโกวิท

พ.ศ. 2514 ได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำจาก เพลง เดือนดารา ผู้แต่ง คือ นารถ ถาวรบุตร และมิตตรา

ถึงแม้ว่าสวลี ผกาพันธุ์ จะว่างเว้นจากการบันทึกแผ่นเสียงไประยะหนึ่ง แต่การร้องเพลงของเธอเป็นไปอย่างสม่ำเสมอมิได้หยุดยั้ง ปัจจุบันนี้สวลีได้กลับมาบันทึกเสียงใหม่ ซึ่งเป็นเพลงเก่าที่เป็นอมตะ

สวลี ผกาพันธุ์ เป็นผู้ที่รักงาน ภาควิชาในอาชีพของตนและได้กล่าวถึง ลัทธิคารตกายน และ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ด้วยความเคารพว่า “แม่ให้เกิด ให้ชีวิต ครูอาจารย์ให้วิชาความรู้ แต่ครู 2 ท่าน ให้เกียรติยศ ชื่อเสียง และเงินทอง”

ชูศรี มีสมมนต์

ชูศรี มีสมมนต์ ผู้มีผลงานด้านการแสดงตั้งแต่อายุ 14 ปี เป็นนักแสดงที่ผ่านละครเวที มาตลอดสมัย ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการแสดงตลก ดังประวัติจากบันทึกความทรงจำที่ชูศรี ได้กล่าวไว้ “กว่าจะเป็นชูศรี” (ชูศรี มีสมมนต์, 2536) ดังนี้

ประวัติชีวิตและการศึกษา

ชูศรี มีสมมนต์ กล่าวถึงการเกิดแต่เพียงว่า เกิดตอนฝนตกแดดออก มีรุ่งกินน้ำที่บ้านพระญาณเวช หลังวัดรังษี (ปัจจุบันคือวัดบวรนิเวศธรรมหาวิหาร) คู่มือจะเป็นวันเสาร์ เดือน 10 ปีมะเส็ง มีพี่น้องสี่คน ชูศรีเป็นลูกคนสุดท้อง มีชื่อเดิมว่าบุญชู ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นชูศรี ได้เข้ามาเรียนที่โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดร เมื่อประมาณ พ.ศ. 2479 ครอบครัวย้ายเข้ามากรุงเทพฯ ได้เข้าเรียนประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนมัธยมสมพงษ์พิทยา พ.ศ. 2480 เข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ในระดับชั้นมัธยม เป็นรุ่นน้องคุณนภา หวังในธรรม ขณะอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 2 ได้แสดงละครโรงเรียน ต่อมาเมื่ออยู่ชั้นมัธยมปีที่ 5 ได้ร่วมแสดงละครคณะผกาวัลลี เมื่อมีประกาศห้ามนักเรียนที่ยังเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาออกไปเล่นละครอาชีพ ลัทธิคารตกายน ได้แก้ปัญหาโดยนำชูศรีไปหาคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ให้ท่านพาไปเข้าโรงเรียนสตรีจัตติยานีผดุง จึงได้เรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 ต่อมาได้เรียนพิมพ์ดีดเพิ่มและเข้าทำงานเป็นพนักงานขายเพชรพร้อมแสดงละครคณะผกาวัลลีไปด้วย และในที่สุดลาออกจากงานหันมาแสดงละครเพียงอย่างเดียว

ได้สมรสกับ นายเชิด โจนประดิษฐ์ โดยมีลัทธิ เป็นเจ้าภาพจัดการแต่งงานให้มีบุตรชาย 1 คน หญิง 1 คน และเกิดปัญหาจนต้องแยกทางกัน เมื่อ พ.ศ. 2524 ชูศรี มีสมมนต์ป่วยด้วยโรคเส้นโลหิตตีบในสมอง และเมื่อรอดชีวิตใช้ชีวิตในการแสดงจนถึงแก่กรรม ในปี พ.ศ. 2535

ชีวิตสูโลกศิลปิน

ชูศรี มีสมมนต์ ได้เข้าร่วมแสดงละครเวทีคณะผกาวัล ที่เวทีเฉลิมไทย เฉลิมนคร ในบทผู้แสดงตัวตลกตามนาง เช่น เรื่องเกียรติศักดิ์รักของข้า เงือกน้อย เป็นต้น และร้องเพลงสลับฉาก และเต้นแท็ป ขณะที่แสดงละครเรื่องสาวเวียงฟ้านั้นได้รู้จักกับ อบ บุญติด ตลกบรมครู ได้สอนวิธีการต่างๆ ให้ชูศรี จนทำให้ก้าวเข้าสู่ “วงการศิลปินอาชีพ”

ชีวิตวงการตลก

เมื่อคณะผกาวัลเลิกกิจการ ชูศรีได้เข้ามาอยู่กับคณะอัศวินการละคร ได้ร่วมงานกับตลกกรุ๊ปใหญ่ คือ ดอกดิน กัญญามาลย์ สมพงษ์ พงษ์มิตร จำรูญ หนองจิม และตลกอาวุโสอีกหลายท่าน ด้วยความจำเป็นในการเลี้ยงดูบุตร ชูศรีได้วิ่งรอกไปร้องเพลงหน้าฉากที่เฉลิมบุรีและที่พัฒนาการ และแสดงละคร เล่นจำอวดหน้าฉากกับคณะเทพศิลป์

เมื่อไม่มีละคร ชูศรี ร้องเพลงหน้าฉากก่อนหนังฉายที่โรงหนังเฉลิมบุรี และเมื่อสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม เกิดขึ้น ชูศรี ได้แสดงละครทางโทรทัศน์ทำรายการชูศรีโชว์ และได้แสดงละครโทรทัศน์ทางสถานีช่อง 7 และช่อง 5 เมื่อคุณภาพยนต์เฟื่องฟู ชูศรี ในบทคนรับใช้ได้มีโอกาสเดินทางไปรอบโลกในภาพยนตร์เรื่อง เสน่ห์สาวฮ่องกง ก็โมโน สามรัก ในปารีส ทิวาหวม หงส์หยก ไอ้ลูกกรีก ล่าสุดแผ่นดิน และรักครั้งแรก เป็นต้น และได้แสดงภาพยนตร์เรื่องต่างๆ อีกหลายเรื่องจนได้พลิกผันตัวเองมาเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ เรื่อง แม่ค้าหาบเร่ ในฝูงหงส์ สามเกลอเจอล่องหน จนเมื่ออายุ 60 ปี ชูศรีได้ร่วมแสดงไว้อาลัย “เฉลิมไทย” สร้างความบันเทิงในการแสดงละครเรื่อง พันท้ายนรสิงห์ ทำให้ชูศรีดีใจจนกล่าวว่า “รู้สึกประทับใจที่ยังไม่ตายไปเสียก่อนที่จะได้ร่วมรายการนี้”

ชูศรี มีสมมนต์ เป็นนักแสดงหญิงที่สำคัญมากที่สุดคนหนึ่งของเมืองไทย จนมีชื่อเขียนในหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐรายวัน” คอลัมน์ “ชอยสวนพลู (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2535) “...แม่ชูศรีเป็นดาราจอมตลกของเมืองไทย จะแสดงอะไรก็ทำให้คนหัวเราะเกิดความบันเทิงได้มาก นับว่าแม่ชูเป็นคนที่มีประโยชน์ต่อบ้านเมืองมากที่สุดคนหนึ่ง ...แม่ชูนั้นเป็นคนถึงบท จะเขียนบทอะไรหรือจะให้แสดงบทอะไรแม่ชูก็ออกได้ทุกบทโดยไม่ต้องใช้เวลาหรือไม่มีกรบ่นว่าบทไม่ถูกใจบ้างอะไรบ้างอย่างดาราทั้งหลายเขากระทำกัน เขียนบทอะไรให้แม่ชูศรีแสดงพูดกันเข้าใจแล้วแม่ชูศรีแสดงได้เป็นอย่างดีทุกบท...”

มูลเหตุในการปิดคณะภกาวลี

ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คณะภกาวลี ได้จัดแสดงละครเวทีมาจนถึงประมาณ พ.ศ. 2492 ได้ประสบปัญหาด้านสถานที่แสดง เพราะโรงละครเฉลิมไทยและโรงละครเฉลิมนครจัดฉายภาพยนตร์ต่างประเทศ จึงได้หยุดกิจการแสดงละครเวทีคณะภกาวลี

ชูศรี มีสมมนต์ กล่าวถึงการปิดคณะว่า “...ท่านจะเลิกการแสดงละครที่ต้องลงทุนมากมาย ก็คล้ายๆ กับมีปัญหาเกิดขึ้น...ตอนนั้นยังเป็นเด็กไม่ทราบต้นตอสาเหตุบางอย่างนักแต่เข้าใจว่าคล้ายจะเป็นปัญหานี้ หรือจะเป็นเพราะตอนนั้นอุโฆษ จันทรเรือง เสียชีวิตกระทันหันเพราะอุบัติเหตุถูกควายวิ่งออกมาชนเอากลางถนนแถวรางรถไฟ ถนนเพลินจิต หรือยังงี้ก็ไม่ทราบได้ เมื่อไม่มีพระเอกคนดังชื่ออุโฆษ กุมุท จันทรเรือง และ ลัดดาท่านก็เลยเสียใจคงยุติไปเพราะเหตุนี้ก็ได้”

ยุคนาฏศิลป์ภกาวลี

คณะนาฏศิลป์ภกาวลีหรือโรงเรียนภกาวลีนาฏดุริยางค์ มีความเป็นมาจากหลักฐานการบันทึกไว้น้อยมาก ผู้วิจัยต้องอาศัยการสืบค้นจากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะ คือ ลัดดา ศิลปบรรเลง และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นโดยจะได้ศึกษาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

มูลเหตุในการเกิดโรงเรียนภกาวลีนาฏดุริยางค์

รายการจัดตั้งโรงเรียน

1. ผู้ดำเนินงานโรงเรียน
2. ที่ปรึกษาด้านดนตรีและนาฏศิลป์
3. วัตถุประสงค์
4. การได้รับอนุมัติ
5. ชื่อโรงเรียน
6. ประเภทโรงเรียน
7. สถานที่ตั้ง
8. หลักสูตร
9. วันเวลาเปิดทำการสอน
10. การรับนักเรียนและการวัดผล
11. อัตราค่าธรรมเนียม

มูลเหตุในการปิดโรงเรียนภกาวลีนาฏดุริยางค์

มูลเหตุในการเกิดโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์

ประมาณ พ.ศ. 2493 นักท่องเที่ยวต่างประเทศต่าง ๆ ได้เริ่มเข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทย เพื่อชมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม สถานที่ประวัติศาสตร์ แต่ด้านนาฏศิลป์ไทยไม่มีสถานที่ใดจัดแสดงเผยแพร่ให้นานาชาติได้รู้จัก ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ลัดดา ศิลปบรรเลง และคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง จึงเตรียมคิดจัดการแสดงต้อนรับชาวต่างประเทศ ประจวบกับ เวิลด์ แพรวเวลิ เซอร์วิส รู้จักคณะละครผกาวลี จึงได้ติดต่อขอให้จัดการแสดงต้อนรับชาวต่างประเทศจึงทำให้เป็นที่รู้จัก จนมีบริษัททัวร์หลายแห่งได้มาติดต่อขอให้จัดการแสดง ต่อมาจึงคิดตั้งโรงเรียนสอนนาฏศิลป์ไทย ดนตรี และขับร้องขึ้นและใช้ชื่อเป็นทางการในปี พ.ศ. 2502 ว่า “โรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์” และได้เปิดการแสดงนาฏศิลป์ไทยแสดงให้ชาวต่างประเทศชม

บรรเลง (ศิลปบรรเลง) สาคริก (นางมหาเทพกษัตริสมุห) ได้กล่าวถึงการก่อตั้งโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ ว่าในช่วงเวลานั้นเริ่มมีชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น คณะผกาวลีเป็นคณะแรกที่จัดการแสดงหลายรูปแบบให้ชาวต่างประเทศได้ชม (สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2535)

รายการจัดตั้งโรงเรียน

การจัดตั้งโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ (กองทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2502) และการสัมภาษณ์ ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึงการจัดตั้ง ดังนี้

1. ผู้ดำเนินงานโรงเรียน

1.1 ครูใหญ่และเจ้าของโรงเรียน ลัดดา ศิลปบรรเลง

1.2 ผู้ก่อตั้งโรงเรียน คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง และ ลัดดา ศิลปบรรเลง และ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

1.3 ครูสอนนาฏศิลป์ มีรายชื่อในทะเบียนโรงเรียน ดังนี้

1.3.1 ศิริกุล นักดนตรี เกิด 15 มิถุนายน 2478 วุฒิสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอัครพงษ์ชินูปถัมภ์ พ.ศ. 2492 มีความรู้โน้ตสากลและนาฏศิลป์ไทย บรรจุ 2 มิถุนายน 2502 เลขที่ใบอนุญาต 36512

1.3.2 สายสมร ฉ่ำมาลี เกิด 27 ธันวาคม 2481 วุฒิสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 2 วัดพระพิเรนทร์ พ.ศ. 2494 บรรจุ 9 มิถุนายน 2502 เลขที่ใบอนุญาต 36614

1.3.3 ลัจจา (ดิษฐ์ปัญญา) ว่านม่วง เกิด 15 พฤษภาคม 2482 จบชั้นมัธยมปีที่ 6 โรงเรียนวัดมหาบุศย์ พ.ศ. 2495 บรรจุ 9 มิถุนายน 2502 เลขที่ใบอนุญาต 35708

1.3.4 นางลักษณ์ ศรีโชติ เกิด 1 พฤศจิกายน 2486 มีความรู้นาฏศิลป์
กรมศิลปากร พ.ศ. 2502 บรรจุ 30 ตุลาคม 2507 เลขที่ใบอนุญาต 68530

1.3.5 ศรีกัญญา สารดาชน เกิด 24 สิงหาคม 2483 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนสายปัญญา พ.ศ. 2507 บรรจุ 6 พฤศจิกายน 2507 เลขที่ใบอนุญาต 45085

2. ที่ปรึกษาด้านดนตรีและนาฏศิลป์

2.1 ที่ปรึกษาด้านดนตรี ซึ่งเป็นที่ปรึกษาประจำโรงเรียน ได้แก่

คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง *

2.2 ที่ศึกษาด้านนาฏศิลป์ ในระยะแรกได้เชิญ มัลลีย์ คงประภัสร์ (ครูหมั่น)
และ ลิ่นจี จารุจรณ ผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร (ทั้ง 2 ท่านได้ถึงแก่กรรม)

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อให้เยาวชนไทยได้มีโอกาสเรียนรู้ฝึกฝนด้านนาฏศิลป์และดนตรี

3.2 เพื่อเผยแพร่ด้านนาฏศิลป์และดนตรีให้แก่ชาวต่างประเทศ

3.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การแสดง และสามารถหารายได้ให้แก่ตนเอง

3.4 เพื่อช่วยเหลือเด็กยากจนให้มีความรู้และมีรายได้จากการแสดงนาฏศิลป์

4. การได้รับอนุมัติ

การจัดตั้งโรงเรียน ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ เลขที่ใบอนุญาต 6/2502
เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2502

5. ชื่อโรงเรียน

การตั้งชื่อโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อ
โรงเรียนนี้ว่า “นำชื่อผกาวลีอันเป็นชื่อคณะละครเวทีเฉลิมไทยและเฉลิมนคร ซึ่งเป็นผู้จัดและ
กำกับการแสดง ส่วนนาฏดุริยางค์ที่นำมาต่อท้ายนั้นเพื่อบอกลักษณะว่าเป็นนาฏศิลป์และดนตรี
ไทย

6. ประเภทโรงเรียน ตามมาตรา 20 (ศิลปศึกษา)

7. สถานที่ตั้ง

เรือนไม้ 2 ชั้น 1 หลัง เลขที่ 135 ถนนบริพัตร ตำบลเทพศิรินทร์ เขตป้อม
ปราบศัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร

เมื่อ 6 มีนาคม 2515 ได้ยื่นเรื่องขอย้ายไปตั้งที่ตึกครึ่งไม้สองชั้น เลขที่ 56
สุขุมวิท 39 ตำบลคลองตัน เขตพระโขนง จังหวัดพระนคร และได้รับอนุญาตตามใบอนุญาต
เลขที่ ว.432/15 ลงวันที่ 29 เมษายน 2515

* ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2530 สาขาศิลปะการแสดง

8. หลักสูตร

วิชาที่สอน นาฏศิลป์ไทยและสากล คุรียงค์ไทยและสากล และคีตศิลป์ไทยและสากล ตามกฎกระทรวงข้อ 21 (ข)

หลักสูตรนาฏศิลป์ไทย แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนดหลักสูตรและเพลงที่ใช้ฝึกหัด ดังนี้

8.1 ระดับชั้นต้น ได้แก่ รำพื้นฐาน

เพลงช้า - เพลงเร็ว

แม่บทเล็ก

8.2 ระดับชั้นกลาง ได้แก่ รำชุดเบ็ดเตล็ด เช่น

รำสีนวล

พ็อนเล็บ

พ็อนเทียน

ชุมนุมเผ่าไทย

พ็อนแพน

8.3 ระดับชั้นสูง ได้แก่ ระเบียบมาตรฐานและรำหน้าพาทย์ เช่น

ระบำกฤดาภินิหาร

ระบำดาวดึงส์

ระบำย่องหงิด

เสมอ

ตระนิมิตร

ชำนาญ

9. วันเวลาเปิดทำการสอน

9.1 การสอนในเวลาตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 16.30 - 18.30 น. ต่อมาขอเปลี่ยนแปลงเวลาสอนเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 14.00 - 17.00 น. ตามใบอนุญาตเลขที่ 432/15 ลงวันที่ 27 เมษายน 2515

9.2 การสอนนอกเวลา เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะและความชำนาญยิ่งขึ้น และจรรวมผู้เรียนขับร้อง ดนตรี และนาฏศิลป์ ฝึกซ้อมเพื่อแสดงเผยแพร่

9.3 การสอนพิเศษ ให้กับชาวต่างประเทศผู้สนใจ ซึ่งทางโรงเรียนได้สอนรำวงมาตรฐาน และรำกระบอบไม้

10. การรับนักเรียนและการวัดผล

10.1 การรับนักเรียน รับนักเรียนได้จำนวน 50 คน เป็นหญิง อายุ 12 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2504 ขอผ่อนผันรับนักเรียนชาย - หญิง รวมกันและไม่กำหนดอายุ และเมื่อขอย้ายไปอยู่ที่ 56 สุขุมวิท ได้ขออนุญาตรับนักเรียน 20 คน

ผู้เรียนจะเป็นบรรดาลูกหลาน ญาติพี่น้อง ลูกศิษย์ และบุคคลที่รู้จัก ซึ่งทราบโดยการบอกกล่าวกันต่อๆ โดยปากต่อปาก ลูกศิษย์ที่ไม่สะดวกในการเดินทางก็ให้พักอาศัยอยู่ในบ้านด้วย

10.2 การวัดผล ไม่มีการสอบวัดผล เมื่อนักเรียนคนใดมีความสามารถออกไปประกอบอาชีพเป็นครูสอนนาฏศิลป์ได้ก็จะมอบใบประกาศนียบัตรให้ ซึ่งลัดดา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึงนักเรียนโรงเรียนศกาวลินาฏดุริยางค์ ผู้หนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าได้ประจักษ์ว่าศิริกุล (นักดนตรี) วรรณตรี มีพรสวรรค์ในด้านนาฏศิลป์ ขับร้อง ดนตรีไทย...ข้าพเจ้าและคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง มีความเห็นต้องกันว่าต่อไปศิริกุลจะเป็นผู้เผยแพร่ศิลปะในด้านนี้อย่างดีที่สุด เมื่อข้าพเจ้าได้นำนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ ปากีสถานตะวันออก (บังกลาเทศ) อินเดีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ศิริกุล ได้ร่วมไปแสดงครั้งนี้ด้วย ต่อมาเมื่อมีพิธีไหว้ครูประจำปี ข้าพเจ้าได้ให้ศิริกุล เข้าทำพิธีครอบเป็นการมอบหมายให้ทำหน้าที่สอนผู้อื่นได้ ขณะนั้นบรรเลง (ศิลปบรรเลง) สาคริก เป็นหัวหน้าหมวดวิชาดนตรี - นาฏศิลป์ ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ต้องการครูผู้สอน...ข้าพเจ้าจึงมอบใบประกาศนียบัตรของโรงเรียนศกาวลินาฏดุริยางค์ รับรองวิทยฐานะ ซึ่งในประกาศนียบัตรนี้ข้าพเจ้าจะมอบให้ก็แต่ผู้ที่ข้าพเจ้าแน่ใจและเห็นสมควรว่าเป็นผู้สามารถที่แท้จริงเท่านั้น” (สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2535)

11. อัตราค่าธรรมเนียมการเรียน

ค่าลงทะเบียนแรกเข้า	10 บาท
ค่าธรรมเนียมชั้นต้นเดือนละ	50 บาท
ค่าธรรมเนียมชั้นกลางเดือนละ	75 บาท
ค่าธรรมเนียมชั้นสูงเดือนละ	100 บาท

ค่าเล่าเรียนนั้น ลัดดา ศิลปบรรเลง กล่าววว่า “ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนใดๆ ทั้งจะได้รับการฝึกฝนจนสามารถแสดงได้”

มูลเหตุในการปิดโรงเรียนผกาภิบาลวิทยาลัย

โรงเรียนผกาภิบาลวิทยาลัยได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2493 และได้รับอนุญาตให้เปิดโรงเรียนเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2502 และได้ปิดโรงเรียนเมื่อ 13 สิงหาคม 2524 รอบระยะเวลาทั้งสิ้น 31 ปี จึงเลิกกิจการด้วยสาเหตุหลายประการ คือ

1. ลัดดา ศิลปบรรเลง มีอายุมากขึ้น มีความต้องการที่จะพักผ่อนหลังอายุ 60 ปีแล้ว
2. ลูกศิษย์ต่างเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีภาระต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานและครอบครัว
3. การรวมตัวที่จะฝึกซ้อม ต่างให้เวลาไม่เพียงพอ
4. ไม่ได้ฝึกนักเรียนรุ่นใหม่

หลังจากปิดโรงเรียนแล้วศิษย์ของโรงเรียนผกาภิบาลวิทยาลัย ส่วนหนึ่งเป็นผู้ให้การอบรมวิชานาฏศิลป์ให้แก่สมาชิก อ.ศ.ร. หมวด ก.* ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยให้การอบรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 - 2528 หลังสิ้นสุดการอบรมมีการสาธิตนาฏศิลป์ได้นำศิษย์ผกาภิบาลสาธิตการแสดง

ประวัติบุคคลสำคัญ

บุคคลสำคัญที่ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด การเสียสละเพื่อจรรโลงงานนาฏศิลป์ให้พัฒนามีความเจริญก้าวหน้าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบทอดมา ปรากฏในรูปแบบการสร้างสรรค์และได้เผยแพร่เป็นแบบอย่าง ดังจะขอกกล่าวถึงบุคคลสำคัญผู้ก่อตั้งคณะผกาภิบาลและโรงเรียนผกาภิบาลวิทยาลัย ดังนี้

ผู้ก่อตั้งคณะผกาภิบาลและโรงเรียนผกาภิบาลวิทยาลัย

ลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง

ประวัติส่วนตัว

เกิด	วันจันทร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2463 ที่กรุงเทพมหานคร
บิดา	หลวงชนการพิทักษ์ (อุน สารดาชน)
มารดา	เชือน สารดาชน

* อบรมการศึกษาภาคฤดูร้อน วิชาชุด ป.ม. การละครเพื่อการศึกษา โดยมีรองอธิบดีกรมสามัญศึกษา วงศ์ ฐ. พุกประยูร เป็นประธาน คุณหญิงเต็มสิริ บุญยสิงห์ หัวหน้าฝ่ายภาคทฤษฎี และบรรเลง (ศิลปบรรเลง) สาคริก หัวหน้าฝ่ายภาคปฏิบัติ (จรูญศรี วีระวานิช, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2540)

พี่น้อง

1. ลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง
2. คำรง สารดาชน
3. พงษ์พันธ์ สารดาชน
4. กรรณิกา (สารดาชน) ขวัญไชยพฤกษ์
5. พรรณมาลี สารดาชน
6. ศรีกัญญา สารดาชน
7. สุดาวรัตน์ (สารดาชน) ทองแถม ณ อยุธยา

สมรส เมื่อ พ.ศ.2485 กับ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

- บุตร
1. กุลธร ศิลปบรรเลง
 2. วัลย์ดา หงษ์ทอง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2477 ศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ระดับชั้นมัธยมปีที่ 5

พ.ศ. 2478 - 2481 โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เข้าศึกษาระดับชั้นมัธยมปีที่ 5 - มัธยมปีที่ 8

ดนตรีไทยและขับร้อง ได้เรียนจบและการขับร้อง ได้รับการศึกษาจากคุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง

นาฏศิลป์ไทย ได้รับการศึกษาจากหม่อมต่วน ภัทรนาวิก มัลลี คง ประภัสร์ (ครูหมั่น) และ ลมุล ชมะคุปต์

ระหว่างเป็นนักเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 5 โดยการนำของคุณหญิง ประภาพรรณ และคณะครู* นำนักดนตรีและนักแสดงนาฏศิลป์ประมาณ 25 คน ไปแสดงที่ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน (เมษายน - มีนาคม) ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้รับคัดเลือกร่วมแสดงในครั้งนี้ด้วย และในระยะต่อมาการแสดงด้านนาฏศิลป์ ได้รับคัดเลือก เป็นนางสุรปนา นางสีดา และแสดงระบำ ชุดต่างๆ

ด้านกรร้องเพลงได้รับคัดเลือกให้ร้องเดี่ยวเพลงมาตามบัตเตอร์ฟลาย เป็นภาษาญี่ปุ่น ในงานต้อนรับทูตญี่ปุ่นของกระทรวงต่างประเทศ

* ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ซึ่งเป็นครูสอนดนตรีไทยได้ร่วมคณะเดินทางไปด้วย และอยู่ ศึกษาต่อดนตรีด้านคอมพิวเตอร์เป็นเวลา 4 ปี

ด้านการแสดงนี้ ลัดดา ศิลปบรรเลง เล่าว่า “...เหมือนโชคชะตาบันดาล เมื่อคุณหญิง
 ประภาพรรณ ชวนเข้ามาเรียนที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศิลป์นั้น ก็ลาออกจากโรงเรียนเบญจมราชาลัย
 ทันที เพราะรักคุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง และอยากตามมาเรียนดนตรีซึ่งขณะนั้นตีพิมพ์ไปแล้ว
 เมื่อศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 6 หลวงวิจิตรวาทการท่านเตรียมจะทำละครเรื่องเลือดสุพรรณ
 ต้องการรู้จักลูกศิษย์จึงให้ทุกห้องส่งการแสดง ขณะนั้นกำลังเรียนเรื่องเวนิสวานิช จึงส่งการแสดง
 เรื่องนี้ บทพ่อแม่เมืองซึ่งไม่มีบทพูดซึ่งไม่มีใครยอมรับแสดงจึงตัดสินใจแสดงเอง ขณะที่แสดงผู้
 แสดงเป็นไอ้ลื้อคแสดงได้ดีมาก กิริยาที่ถือมีคเดินเข้าหาบ๊อสานิโยหมายที่จะเชือดเนื้อให้ได้นั้น
 ทำให้ตนเองตกใจจึงตะโกนห้ามให้หยุด หลังจากการแสดงละครนี้แล้วได้รับการส่งเสริมให้
 แสดงละครของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก” ดังปรากฏผลงานการแสดง
 ละครเรื่องต่างๆ ดังนี้ (อนุสรณ์คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ, 2536)

ตารางที่ 5 ผลงานการแสดงละครของลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง
 ขณะเป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์

พ.ศ.	เรื่องที่แสดง	บทบาทที่แสดง
2479	เลือดสุพรรณ	มังมหาสุรนาท
2480	พระเจ้ากรุงธน	พระเจ้ากรุงธน
2481	เจ้าหญิงแสนหวี มหาเทวี เบญจเพส	เจ้าหญิงแสนหวี สมเด็จพระชยราชาธิราช เจ้าหญิงยุพดี
2482	น่านเจ้า อนุสาวรีย์ไทย	เจ้าฟ้าน่านเจ้า พวงเงิน
2483	พ่อขุนผาเมือง	พ่อขุนผาเมือง

ประวัติการทำงาน

รับราชการ

พ.ศ. 2482 - 2483 เป็นครูโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร

หลังลาออกจากราชการ

1. ก่อตั้งคณะละครในนามศิษย์เก่าศิลปากร ต่อมา มีชื่อเป็นคณะผกาภิ จัดแสดงที่โรงละครศิลปากร โรงละครเฉลิมไทยและโรงละครเฉลิมนคร

2. แสดงละครวิทยุ ชุคุนวลีลาสาส์นสุนทร* แสดงเป็นนางเอก (การจัดแสดงละครวิทยุนี้เป็นความคิดของกุมุท จันท์เรื่อง)

3. จัดแสดงละครเวที ฝึกซ้อม แสดง (บางเรื่อง) และกำกับการแสดง เรื่องผกาภิ มนต์นาคราช เกียรติศักดิ์รักของข้า คาราวัลย์ สาวเวียงฟ้า เงือกน้อย แมคเบธ ความพยายาม ชายชาติชั่ว ชิสก้า สาวเวียงฟ้า ธิดาเจ้าราชบุตร ขบวนการเสรีจีน แผ่นดินแห่งความฝัน เงาะป่า เป็นต้น ที่โรงละครศิลปากร โรงละครเฉลิมไทยและเฉลิมนคร

4. ก่อตั้งโรงเรียนผกาภินาฏดุริยางค์ ที่ 135 ถนนบริพัตร ตำบลบ้านบาตร อำเภอป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ สอนนาฏศิลป์ ดำเนินการจัดแสดง ฝึกซ้อมและกำกับการแสดง

5. เผยแพร่การแสดงในประเทศและต่างประเทศ

5.1 จัดสร้างโรงละครที่บ้านบาตร และจัดสถานที่แสดงกลางแจ้งที่ สำนักกลางนักเรียนคริสเตียน 328/1 ถนนพญาไท พระนคร ที่บ้าน เลียง ไชยกาล คลองประปา สามเสน พระนคร ที่สำนักกลางนักเรียนคริสเตียน 328/1 ถนนพญาไท พระนคร และที่บ้าน 56 สุขุมวิท 39 เขตพระโขนง พระนคร ดือนรับชาวต่างประเทศพร้อมทั้งจัดการแสดงนาฏศิลป์ต้อนรับชาวต่างประเทศ โดยจัดแสดงกลางแจ้งในตอนกลางวัน และจัดแสดงบนเวทีในเวลาค่ำ

* เป็นละครวิทยุแนวแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ และสุดท้ายคลี่คลายปัญหาได้ให้ผู้ฟังที่มีปัญหาชีวิตเขียนจดหมายส่งมาที่สถานีและตอบไขปัญหาชีวิตทางละครวิทยุ เรื่องใดได้รับคัดเลือกออกอากาศจะได้รับค่าตอบแทน ความนิยมคนฟังมีมากจนไม่สามารถตอบปัญหาได้ทัน คุณสด กุระโรหิต ผู้ทำบทละครวิทยุจึงนำจดหมายไปตอบปัญหาทางหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ส่วนผู้แสดงมีหมิ่นมานิตย์นเรศ เป็นขุนลีลาสาส์นสุนทร นางมหาเทพกษัตริย์สมุห (บรรเลง สาคกริก) เป็นคุณนายผอบทอง (เดิมชื่อกระปุกทอง) ภากร สารานุประพันธ์ (นามปากกา ปาจิณพักษ) ให้เสียงในบทพระเอก และกุมุท จันท์เรื่อง ภาสกร สารานุประพันธ์ เป็นผู้ร่วมทำบทละครวิทยุนี้ด้วย ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง จัดเพลงประกอบ

5.2 นำคณะนาฏศิลป์ผกาภิเษยแพร่ยังต่างประเทศ เช่น ปากีสถาน ตะวันออก อินเดีย สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก เปรู ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย เยอรมัน เป็นต้น

5.3 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโดยได้รับเชิญจาก สถาบันซากากิบาร่า ประเทศญี่ปุ่นให้ไปสอนนาฏศิลป์และจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยออกแสดงให้ชาวญี่ปุ่นชอบ

6. การแต่งเนื้อเพลงประกอบการแสดงละครเวที เช่น เรื่องขบวนเสรีจิน เงาะป่า คาราวัลย์ เป็นต้น และแต่งเพลงประกอบระบำ นาฏศิลป์ เช่น เพลงพ่อนชมเดือน ระบำจัน เป็นต้น

7. การออกแบบประดิษฐ์ท่ารำ เช่น ราชชชาตรี ระบำกลอง พ่อนชมเดือน ระบำลายสีไทย (ระบำพัด) พ่อนเล็บ ระบำฉิ่ง ระบำพัด(ญี่ปุ่น) ระบำไทย-ญี่ปุ่น เจ้าหญิงน้ำค้าง(ญี่ปุ่น) ระบำจัน เป็นต้น

8. กำกับการแสดงภาพยนตร์และการแสดงละครให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น

8.1 กำกับการแสดงภาพยนตร์ เรื่องขบวนเสรีจิน (ศิริทิพย์ ศิริวรรณ เป็นตัวประกอบสำคัญและได้รับตุ๊กตาทอง มิสคูมิ ดาราภาพยนตร์ฮ่องกงเป็นนางเอก) เรื่องไฟชีวิต (สวลี ผกาพันธุ์ เป็นนางเอกได้ถ่ายทำที่ฮ่องกง) และเคยซ้อมการแสดงให้ ส. อาสนจินดา เป็นเวลา 7 วัน เพื่อแสดงละครเวทีเรื่องดรชนีนาง

8.2 กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ ช่อง 4 บางขุนพรหม เมื่อ มีนาคม 2499 ให้แก่คณะชั้นชุมนุมศิลป์ เรื่องความพยายาบ ของอดิศักดิ์ เสวตนันท์ และสวลี ผกาพันธุ์ ซึ่งมีผู้แสดงได้แก่ สวลี ผกาพันธุ์ ส. อาสนจินดา และวลิต สนธิรัตน์ เป็นต้น และกำกับการแสดงการกุศลเรื่องต่างๆ เช่น กามนิต-วาสิฎฐี สามาวดี กุณทลเกศิ พระโมคคัลลา และพระสารีบุตร ซึ่งมีผู้แสดง เช่น อกันตรี ประยูทธเสนีย์ (นางสาวไทย) อูรา จูรีเกศ และ ดร. อางอง ชุมสาย เป็นต้น โดยมีศิษย์คณะผกาภิเษยและศิษย์โรงเรียนผกาภิเษยนาฏดุริยางค์ร่วมแสดง

8.3 กำกับการแสดงให้กับสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น โรงเรียนมัธยม สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องพ่อขุนผาเมือง โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยา เรื่องพระเจ้ากรุงธน และกองการสังคีต กรมศิลปากร เรื่องเจ้าหญิงแสนหวี ซึ่งละครทั้ง 3 เรื่องจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาติ

นักแสดงที่ควรรู้จักของโรงเรียนศกาวลีนาฏดุริยางค์

ศิริกุล (นักดนตรี) วรบุตร

ศิริกุล (นักดนตรี) วรบุตร ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการขับร้อง การบรรเลงดนตรีและการแสดงนาฏศิลป์หาผู้เปรียบได้ยากผู้หนึ่ง ได้รับการฝึกฝนด้านการขับร้องและดนตรีจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) คุณหญิงจัน ศิลปบรรเลง และด้านนาฏศิลป์จากลัดดา ศิลปบรรเลง เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนศกาวลีนาฏดุริยางค์ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มงวดจริงจัง ได้มีโอกาสไปเผยแพร่นาฏศิลป์ต่างประเทศกับคณะศกาวลี ได้มีโอกาสฝึกนาฏศิลป์ญี่ปุ่น นาฏศิลป์อินเดีย โดยการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม มีความสามารถในการสอนนาฏศิลป์และการถ่ายทอดได้ทั้งระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา และครูทั่วประเทศได้เป็นอย่างดี ดังจะได้สรุปประวัติจากประวัติและผลงานของ ศิริกุล วรบุตร (สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2535)

ประวัติชีวิต

ศิริกุล วรบุตร นามเดิม ทองดี นักดนตรี เกิดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2478 จังหวัดสมุทรสงคราม บิดาเป็นนักดนตรี เป็นเจ้าของวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย ชื่อ นายสุข นักดนตรี มารดาชื่อนางหุน นักดนตรี เมื่ออายุ 24 ปี ในปี พ.ศ. 2502 ได้สมรสกับนายปรีชา วรบุตร มีบุตร 3 คน หญิง 2 คน ชาย 1 คน และเมื่อ พ.ศ. 2539 ได้เกษียณอายุราชการ ปัจจุบันเป็นวิทยากรประจำให้แก่โรงเรียนประถมสาธิตและภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

ประวัติการศึกษา

ศิริกุล วรบุตร ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนเทศบาลอัครพงษ์ชินูปถัมภ์ จบชั้นประถมปีที่ 4 และหยุดชะงักการเรียนเพราะเกิดภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงหันมายึดอาชีพนักดนตรีของครอบครัว เมื่ออายุได้ 12 ปี ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับเชิญไปประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีที่บ้านของนายสุข นักดนตรี ท่านครูได้เป็นผู้จับมือเริ่มต้นฝึกฆ้องวงใหญ่ให้โดยเริ่มต่อเพลง “สาธุการ” ให้เป็นเพลงแรก อีกทั้งมีพรสวรรค์ในเรื่องการจำเพลงได้แม่นยำอย่างรวดเร็ว จึงทำให้บรรเลงเพลงได้มากอย่างไม่น่าเชื่อในเวลาเพียงปีเศษ ต่อมาเมื่อได้พบท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และฟังการตีฆ้องวงใหญ่ของศิริกุล ท่านได้ออกปากว่า “รสมือดี”

บิดาของศิริกุล วรบุตร ได้ต่อเพลงอื่นอีก เช่น เพลงตระ เพลงรั้วสามลา เพลงเข้าม่าน เพลงปฐม เพลงลา เพลงเสมอ เพลงเซ็ด เพลงกลม เพลงชำนานู เพลงกราว ใน เพลงซุบ และเพลงวา ทั้ง 12 เพลงนี้เรียกว่าเพลงโหมโรงเย็นในช่วงนี้ได้ออกแสดงดนตรีร่วมกับบิดาและครอบครัวในงานต่างๆ จนเกิดความชำนาญ บิดาจึงได้ต่อเพลง แสนคำนิ่งเถา ใ้พระจันทร์เถา ราตรีประดับดาว สุรินทราหู 3 ชั้น สุดสงวนเถา เต๋ยวนกขมั้น เต๋ยวพญาโศก ดับนางลอย และเพลงเบ็ดเตล็ดอีกหลายเพลง สำหรับเพลงเบ็ดเตล็ด ศิริกุล ได้ออกแสดงเดี่ยวการตีฆ้องวง ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบเพราะในยุคนั้นไม่ปรากฏว่ามีผู้หญิงเล่นปี่พาทย์ ศิริกุล ได้ฝึกหัดเล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่นอีก ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก เครื่องประกอบจังหวะ (เครื่องหนัง) ปรากฏว่าศิริกุล เป็นศิลปินหาเลี้ยงชีพได้ตั้งแต่อายุไม่ถึง 15 ปี

นอกจากบรรเลงวงปี่พาทย์ได้แล้ว ศิริกุล ได้รับการฝึกหัดฆิมจากบิดา ได้ต่อเพลง จะเข้หางยาว 2 ชั้น ตับจูล่ง เต๋ยวนกขมั้น เต๋ยวลาวแพน ลาวเสียงเทียบ(เถา) ราตรีประดับดาว(เถา) เป็นต้น บิดาเห็นว่า ศิริกุล มีความสนใจพากเพียรทางดนตรีอย่างจริงจังจึงนำไปมอบให้เป็นศิษย์ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่บ้านเลขที่ 135 ถนนบริพัตร ตำบลบ้านบาตร อำเภอป้อมปราบ จังหวัดพระนคร โดยอาศัยอยู่ที่บ้านท่านครู (ซึ่งก่อนหน้านี้ บิดาได้นำพี่ชายนายศิริ นักดนตรี นายชฎิล นักดนตรี มาฝากเป็นศิษย์ท่านครูอยู่ก่อนแล้ว)

ศิริกุล ได้เข้าร่วมฝึกหัดอังกะลุง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ท่านครูได้นำมาจากประเทศอินโดนีเซียและเป็นของแปลกของวงดนตรีสมัยนั้น ศิริกุล ได้รับการฝึกหัดขับร้องเพลงจากท่านครู โดยเริ่มจากเพลงถอนสมอ(เถา) ลาวเสียงเทียบ(เถา) แสนคำนิ่ง(เถา) ใ้พระจันทร์(เถา) นกเขาจะแมร์(เถา) พระอาทิตย์ชิงดวง(เถา) เต่าเห่(เถา) จินลั่นถัน(เถา) และครูผู้สอนขับร้องได้แก่คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง บรรเลง (ศิลปบรรเลง) สาคริก

การขับร้องเพลง ศิริกุล ได้รับการสนับสนุนให้ร้องกับวงดนตรี “สรทอง” ของท่านครู ขับร้องในการออกอากาศสถานีวิทยุ อ.ส. และขับร้องเพลงไทยเดิม 2 ชั้น อัฒแผ่นดินง ซึ่งเป็เพลงตามหลักสูตรที่ใช้สอนขับร้องตามโรงเรียนต่างๆ

การศึกษาทางนาฏศิลป์ ศิริกุล ได้เริ่มที่โรงเรียนศกาวลินาฏดุริยางค์ ซึ่งเปิดดำเนินการที่บ้านของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับการฝึกหัดเป็นตัวละครจากลัดดา ศิลปบรรเลง มัลลิก คงประภัสร์ และยังได้ฝึกหัดนาฏศิลป์สากล เช่น ระบำพัด เจ้าหญิงน้ำค้าง(ญี่ปุ่น) ระบำไฟ(อินเดีย) ระบำอิตาเลียน

ศิริกุล วรบุตร ได้รับการฝึกหัดนาฏศิลป์อยู่ไม่นาน ได้รับคัดเลือกให้แสดงชุดระบำรำฟ้อนเป็นประจำทุกคืนให้แก่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่บ้านบาตร ได้รับคัดเลือกให้เดินทางไปเผยแพร่รำนาฏศิลป์กับคณะศกาวลียังประเทศปากีสถานตะวันออก (บังกลาเทศ) อินเดีย ประสบการณ์และความชำนาญทางดนตรี ขับร้อง และนาฏศิลป์ ทำให้ศิ

ริกุล ได้รับการบรรจุเป็นครูสอนที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2496 (ปัจจุบัน คือ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา)

ประวัติการรับราชการ

การรับราชการของ ศิริกุล วรบุตร มีผลงานและเป็นที่ยกย่องชมเชยจากหน่วยงานศึกษาและบุคคลผู้เกี่ยวข้องดังนี้

คุณหญิงกรองแก้ว ปทุมานนท์ อาจารย์และผู้อำนวยการวิทยาลัยครูสวนสุนันทา พ.ศ. 2491 - 2496 และ 2500 - 2516 ได้กล่าวว่า “...งานจัดแสดงละครประจำปีของโรงเรียนได้รับความสะดวกรเป็นอันมาก เพราะมีครูผู้ที่ทั้งร้อง รำ เล่นดนตรีได้อยู่ตลอดเวลา...โดยเฉพาะศิริกุล นอกจากจะฝึกทำรำแล้ว ก็มานั่งตีระนาดพร้อมทั้งร้องเพลง...นับได้ว่ามีพรสวรรค์ในการนาฏศิลป์อย่างแท้จริง . นอกจากจะได้รับความสะดวกในการฝึกซ้อมแล้วยังทุนรายจ่ายไม่ต้องจ้างบุคคลภายนอก”

ดร.พล คำปึงส์ อธิการวิทยาลัยครูสวนสุนันทา พ.ศ. 2533 - 2537 ได้กล่าวว่า “...ศิริกุล วรบุตร เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ทางด้านขับร้องและดนตรี ยังเป็นนักวิชาการได้ร่วมพิจารณาร่างเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและขับร้อง และเป็นผู้ขับร้องออกอากาศเผยแพร่ทั่วประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2501 จนถึงปัจจุบัน ด้านนาฏศิลป์ได้คิดประดิษฐ์ทำรำ เต้น สำหรับเด็ก เป็นวิทยากรแม่แบบโครงการ “ชุมนุมการละคร” ของคุรุสภา ซึ่งต่อเนื่องมาเป็นเวลาเกือบยี่สิบปี...เป็นผู้แทนประเทศไทยไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศหลายครั้ง...”

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล กล่าวไว้เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2535 ว่า “...ตลอดระยะเวลา 10 ปี การแสดงละครฤดูกาลพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าได้รู้จักครู อาจารย์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทามาก ศิริกุล เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง คือร้องเพลงประกอบการแสดงต่างๆ ได้เป็นอย่างดีเยี่ยม ร้องเสียงไม่ตกเลย”

จรรยาศรี วีระวานิช อดีตหัวหน้าหมวดดนตรี - นาฏศิลป์ และหัวหน้าภาควิชา นาฏศิลป์ กล่าวว่า “...เป็นผู้มีความสามารถทั้งดนตรีและนาฏศิลป์ ตลอดจนชำนาญในด้าน การร้องเพลงที่มีลีลาการร้องเพลงเสียงที่ไพเราะแล้วยังมีพรสวรรค์ในด้านการคิดประดิษฐ์ทำรำ เป็นผู้แนะนำแนวการสอนให้แก่กลุ่มครูระดับประถมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอยู่เสมอ”

ความสำเร็จในการรับราชการ

การรับราชการของ ศิริกุล วรบุตร มีผลงานเป็นจำนวนมากและประสบความสำเร็จ เพราะเมื่อปี พ.ศ. 2535 ดร.พล คำปิงส์ อธิการวิทยาลัยครูสวนสุนันทา และคณะกรรมการประจำวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่า "...เป็นบุคคลที่จัดอยู่ในระดับมีอาชีพ ทำให้วิทยาลัยสามารถสร้างนักร้อง นักดนตรี นักแสดง ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ออกไปรับใช้สังคมได้อย่างกว้างขวาง...เป็นบุคคลากรที่มีคุณค่าและมีคุณสมบัติที่สมควรได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติให้ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ สาขาศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชานาฏศิลป์ จากสภาการฝึกหัดครูเพื่อเป็นเกียรติประวัติและเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่บุคคลอื่นในสังคมไทยสืบไป"

นอกจากผู้แสดงที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีนักแสดงอื่นๆ อีก เช่น

สุธิรา (หุราพันธุ์) มานะสาบุตร	เกศแก้ว มาสะวิสุทธิ์
นงลักษณ์ (สรโชติ) ดิษฐเทศ	อุไรวรรณ (ผลวัฒน์) นักดนตรี
อุดม (ป้อมปึกษา) พิจิตรครุการ	เสาวภาค (อนันตศัพท์) อักษรานุเคราะห์
นงลักษณ์ (อนันตศัพท์) สท้านไตรภพ	อมรา (อนันตศัพท์) แฮริส
ลัจจา (ดิษฐ์ปัญญา) วานม่วง	นารี วิทยาศิลป์
จุไรรัตน์ ดิษฐ์ปัญญา	สายสมร ฉ่ำมาลี
มาลินี สาคริก	จิราลักษณ์ (สมสะอาด) ถกาศรี
บังอร (แจ่มขจร) สาคริก	เน่งน้อย กลั่นเจริญ
วัลย์ลดา (ศิลป์บรรเลง) หงษ์ทอง	พัชรี วิชาสรวัช *
อินทิรา ศิลป์บรรเลง	อนงค์ แสงทับทิม **
ศรีกัญญา สารตายน	สุดารัตน์ (สารตายน) ทองแถม ณ อยุธยา

* ได้ประกอบอาชีพส่วนตัว จัดตั้งบริษัทชื่อ THE SCHOOL OF DANCING AND PACHAEE TROUPE LTD., PART. จัดแสดงนาฏศิลป์ไทย ต้อนรับชาวต่างประเทศที่ศาลาไทยชั้น 4 โรงแรมอินทรา และจัดนำนาฏศิลป์ไปเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

** ปัจจุบันประกอบอาชีพ จัดการแสดงให้ชาวต่างประเทศชมที่จังหวัดภูเก็ต

งานแสดงด้านนาฏศิลป์ไทย

เมื่อชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย มีบริษัททัวร์ได้ติดต่อมาทางโรงเรียนศกาวดีนาฏดุริยางค์ เพื่อจัดการแสดงให้ชาวต่างประเทศชม ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น จากคำไว้อาลัยคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ว่า “...คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง คุณประสิทธิ์ และดิฉันจึงคิดดัดแปลงที่ว่างเล็กๆ ข้างบ้านสร้างเป็นโรงละครเล็กๆ จัดแสดงนาฏศิลป์ไทย - ดนตรีไทยขึ้น ถือได้ว่าเป็นคณะแรกที่จัดการแสดงแบบนี้ให้ชาวต่างประเทศชม...” จึงได้จัดการงานด้านนาฏศิลป์ดังจะได้ศึกษาในหัวข้อ ต่อไปนี้

การไหว้ครู

การดำเนินงาน

บทประพันธ์

ชุดการแสดง

เครื่องแต่งกาย

ผู้แสดงและนักดนตรี

การจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยต้อนรับชาวต่างประเทศ

การจัดสถานที่แสดง

1. การสร้างโรงละคร
2. การจัดแสดงกลางแจ้ง

เวลาแสดง

วิธีจัดการแสดง

ผู้ชมการแสดง

การนำนาฏศิลป์ไทยไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ

การไหว้ครู

การจัดพิธีไหว้ครู ได้จัดขึ้นที่บ้านศิลปบรรเลง เป็นประจำทุกปีโดยมีท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูและครอบให้แก่วิชิต์ทั้งหลาย มีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมากทั้งนักดนตรี นักร้อง นักแสดง การทำพิธีไหว้ครูนี้ได้จัดขึ้นเป็นพิธีใหญ่ที่บ้านเลขที่ 135 ถนนบริพัตร ซอยบ้านบาตร กรุงเทพมหานคร

การดำเนินงาน

การดำเนินงานได้รวมตัวกันในกลุ่มญาติพี่น้อง ปฏิบัติงานต่างๆ ในการจัดนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย เผยแพร่การแสดงต้อนรับชาวต่างประเทศ โดยมีบุคคล ดังต่อไปนี้

1. คุณหญิงจีน ศิลปินรณรงค์ ศิลปินรณรงค์ ที่ปรึกษาด้านดนตรี และบทร้อง ออกแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกายและจัดสร้าง เป็นต้น
2. ประสิทธิ์ ศิลปินรณรงค์ ควบคุมวงดนตรีและประสานงานฝ่ายต่างประเทศ
3. ถัดดา ศิลปินรณรงค์ ออกแบบประดิษฐ์ท่าระบำ รำ ฟ้อน ฝึกซ้อมและกำกับการแสดง เป็นต้น
4. บรรเลง (สาคริก) ศิลปินรณรงค์ (นางมหาเทพกษัตริย์สมุห) จัดการเรื่องอาหารและเครื่องดื่มในร้าน “ศรทอง”
5. มาลินี สาคริก และ มธุรส วิสุทธิกุล เป็นผู้ประกาศแนะนำการแสดง

บทประพันธ์

โรงเรียนผกาวิทยาลัยนครราชสีมา มีผลงานสร้างสรรค์ระบำเป็นสำคัญ ดังมีผู้ประพันธ์บทร้องระบำชุดต่างๆ ดังนี้

1. คุณหญิงจีน ศิลปินรณรงค์ ได้แต่งเนื้อร้องการแสดงชุดราชชาตรีอวยพรกระทงน้อย รูปเทียนทอง
2. ถัดดา ศิลปินรณรงค์ ได้แต่งเนื้อร้อง ฟ้อนชมเดือน ระบำจีน

ส่วนการแสดงไม่มีบทร้องมีแต่ทำนองดนตรี ได้แก่ ระบำกลอง ระบำลายสือไทย ระบำฉิ่ง พม่าเปิงบาง โขน ชุด ศีกวิญจำบัง ตอนหนุมานตามจับวิญจำบัง ชุดศูรปนา ตอนศูรปนาหึ่ง ชุดนางลอย ตอนหนุมานจับนางเบญกาย

การแสดงชุดต่างๆ เหล่านี้ คุณหญิงจีน ศิลปินรณรงค์ ประสิทธิ์ ศิลปินรณรงค์ เป็นผู้จัดเพลงและดนตรีประกอบการแสดงทั้งหมด

รำชุดชาตรีอวยพร

เนื้อร้อง คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง
ทำรำ ลัดดา ศิลปบรรเลง

- ปีพาทย์ทำเพลงชาตรีตลุง ท่อน 1 และท่อน 2 -

- ร้องชาตรีตลุง -

วันนี้เราเบิกบานร่วมจัดงานด้วยยินดี ขอให้ท่านจงมีของงมีแต่ความถาวร

- ปีพาทย์รับ -

พวกเราทั้งหลายไซ้ต่างตั้งใจอำนวยพร ให้เกียรติท่านเรื่องขจรคำรองผู้มีรู้วาย

- ปีพาทย์รับ -

มีอายุยืนนานใดต้องการจงสมหมาย ชนสารมากมายทั้งวายโรคไร้โรครัก

- ปีพาทย์รับ -

กอบกิจสฤษดิ์ผลคล้ายกังวลจิตผ่องใส ช่วยกันนำชาติไทยเจริญยิ่งภิญโญเทอญ

- ปีพาทย์ทำเพลงรวัดีกคำบรรพ์ -

ฟ้อนชมเดือน

เนื้อร้องและทำรำ ลัดดา ศิลปบรรเลง

ไอ้เดือนเอ๋ยไอ้เดือนดวงงาม

ส่องวาววามแลอร่ามเวหา

ดวงเดือนนี้หนอไปขจรจันทรา

ขึ้นวิญญาไไหนมาเทียมเท่า

ไอ้แสงจันทร์เจ้าคล้ายเสร์ร่วมเย็น (ซ้ำ)

สุดสวยเอ๋ยรื่นรวบนารี

ขามราตรีมีจันทร์วันเพ็ญ

ดวงเดือนขั้วเข้าให้สาวเรียงเล่น

ช่างงามจริงหญิงเอชงามเด่น

หากเห็นฤทัยหวนให้รัญจวน (ซ้ำ)

รำกระทงน้อย

เนื้อร้อง คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง
ทำร่ำ ลัดดา ศิลปบรรเลง

ตำนานเก่าเล่าว่านางนพมาศ
กระทงงามประทีปตามอร่ามครัน
ลอยไปตามสายธารตระการตา
คืนวันเพ็ญตามแม่น้ำและลำคลอง

นารีปราชญ์สุโขทัยได้สร้างสรรค์
ทั้งรูปเทียนและพวงมาลากรอง
เพื่อเป็นพุทธบูชาเดือนสิบสอง
ประชาชนแซ่ซ้องรื่นเริงเอย

รำรูปเทียนทอง

เนื้อร้อง คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง
ทำร่ำ ลัดดา ศิลปบรรเลง

รูปเทียนทองสองมือถือไว้
พร้อมเคารพบูชาพระศาสดา
พระปัญญาเลิศล้ำ
พระการุณเลิศล้ำ
พระองค์เลิศล้ำนบวิสุทธิ

ตั้งใจวันทา (ซ้ำ)
ของชาวพุทธ (ซ้ำ)
ทรงค้นพบสัจจะธรรม
ทรงน้อมธรรมสู่มนุษย์
สอนชนให้หลุดพ้นความทุกข์ทน (ซ้ำ)

ชุดการแสดง

ชุดการแสดงอันเป็นผลงานสร้างสรรค์ของโรงเรียนผกาวิทยาลัยนาคูศรียางค์ ซึ่งได้รวบรวม
ดังจะได้ยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ชุดการแสดงของโรงเรียนผกาวิทยาลัยนาคูศรียางค์

การแสดงที่มีบทร้อง	การแสดงที่ไม่มี บทร้อง	โขนไม่มีบทพากย์ และบทร้อง	การแสดงผสม นาฏศิลป์ต่างประเทศ
1. ราชชาตรีอวพร 2. รูปเทียนทอง 3. ฟ้อนชมเดือน 4. ระบำกนิรีและ พรานบุญจับนาง- มโนห์รา 5. รำกระทงน้อย 6. รำอวพรต่างๆ	1. ระบำกลอง 2. ระบำฉิ่ง 3. ระบำลายสือไทย (ระบำพัด) 4. พม่าเปิงบาง 5. ระบำดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง	1. ชุดศึกวิรุญจำบัง ตอนหนุมานตามจับ วิรุญจำบัง* 2. ชุดสุรปนา ตอนสุรปนาหึง**	1. ระบำจีน 2. เจ้าหญิงน้ำค้าง (ญี่ปุ่น) 3. ระบำไทย - ญี่ปุ่น 4. ระบำไฟ (อินเดีย) 5. ระบำแขก 6. ระบำอิตาลี

นอกจากชุดการแสดงที่เป็นผลงานสร้างสรรค์แล้ว ยังได้นำชุดต่างๆ ออกแสดง เช่น
การแสดงโขน ชุดหนุมานจับเบญจกษ ราชวา ญวนรำกระถาง รำลาวกระทบไม้ พระลตามไก่อ
เป็นต้น และเมื่อมีหน่วยงานหรือมีผู้มาติดต่อการแสดงในวาระสำคัญก็จะแต่งบทร้องและ
สร้างสรรค์ชุดการแสดงนั้นขึ้นใหม่ เช่น การแสดงชุดมหาราชกรมป่าไม้

* ผู้แสดงเป็นวิรุญจำบัง ได้แก่ อติเรก จันทร์เรือง และผู้แสดงเป็นหนุมาน ได้แก่
ศิริวัฒน์ สิริสัมพันธ์

** ผู้แสดงเป็นสุรปนา นางยักษ์ ได้แก่ นิคม สาคริก

เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดงนี้ คุณหญิงจีน ศิลปินรเรง ได้เป็นผู้ออกแบบ จัดสร้างและประดิษฐ์ทำอย่างประหัดใช้แทนของจริงได้ คงได้เขียนบันทึกไว้เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2530 เกี่ยวกับความคิดคำนึงถึงเรื่องเครื่องแต่งกายละครต่างๆ และผลงานด้านเครื่อง ละครไทย (จีน ศิลปินรเรง, 2534) และได้กล่าวว่า “เครื่องแต่งตัวที่ประดิษฐ์ให้ผกาวัลลี ทำอย่างประหัด ใช้แทนของจริงได้” ชุดดังกล่าวได้แก่

1. ระบายกลอง หญิง - ชาย
2. ระบายฉิ่ง
3. กิณีรี (หมู่)
4. ลาว - หญิง ชิ่นเซิง และปักเซิง
5. ญี่ปุ่น หญิง - ชาย
6. ลายสือไทย (ระบายพัด)
7. ฟ้อนภูไท
8. จีน - หญิง
9. พระรามนุ่งจีบโจง
10. พรหมณ์ลาย 9 (เราคิดเองก่อนเพราะใช้ปักด้วยด้ายเงินแท้เพื่อประหัด)

การออกแบบและสร้างเครื่องแต่งกายนี้ คุณหญิงจีน ศิลปินรเรง เริ่มมีประสบการณ์ ตั้งแต่อายุ 6-7 ขวบ ที่ได้ติดตามหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปินรเรง) ไปคุมการบรรเลงดนตรีให้กับคณะละครต่างๆ เช่น ละครปรามอทับ ละครปรีดาลับ ละครเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าคุณแพ) ละครแม่ขุนนาค เมื่อรับราชการที่โรงเรียนศิลปากรนาฏดุริยางค์ก็เป็นผู้ควบคุม มาตลอดทั้ง โขน ละครว่า ระบายชุดต่างๆ ทั้งไทยและต่างภาษา การจัดสร้างนั้น คุณหญิงจีน กล่าวว่า “...ข้าพเจ้าสร้างไปตามที่เคยเห็นมาและคิดดัดแปลงให้สวยงามขึ้น และให้ได้ราคาถูกลง เป็นการประหัดงบประมาณของหลวง ทั้งนี้สร้างตามอย่างของเก่าดั้งเดิมแต่ส่วนมากคิดประดิษฐ์ ลวดลายเอง เพราะเคยเรียนวิชาเขียนลายกนกมาจากคุณครูหลวงวิศาลศิลปกรรม...ส่วนเครื่อง ประกอบของ โขน ละครได้รับความกรุณาบอกเล่าจากคุณครูมัลลีย์ คงประภักศรี”

ผู้แสดงและนักดนตรี

ผู้แสดงจะเป็นบรรดาลูกหลาน ญาติพี่น้อง และลูกศิษย์ ผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ผู้ชายที่แสดงมีเพียง 5 คน เป็นตัวหนุมาน วิรุญจำบัง และนางศูรปนาขา การแสดงศิลปะ ป้องกันตัวฟันดาบ 2 คน บ้างก็มีผลงานการแสดงมาตั้งแต่ละครเวทีคณะผกาวัลลี และขณะเป็น

นักเรียนโรงเรียนผกาภิบาลศึกษาศาสตร์ ต่างมีประสบการณ์การแสดงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับมีรายชื่อได้จากการแสดงให้ชาวต่างประเทศชม

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนี้ใช้วงปี่พาทย์ของโรงเรียนผกาภิบาลศึกษาศาสตร์ และผู้บรรเลงดนตรีเป็นลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เช่น

ศิริ นักดนตรี	อนงค์ แสงทับทิม	อุทัย แก้วละเอี๊ยะด
ชฎิล นักดนตรี	ดวง นักดนตรี	ขวัญชัย ศิลปบรรเลง
จุฬา คิชฎีปัญญา	สมักร แก้วละเอี๊ยะด	

การจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยต้อนรับชาวต่างประเทศ

การจัดสถานที่แสดง

1. การสร้างโรงละคร บรรจุคนดูประมาณ 120 คน โดยทำเวทียกพื้นมีม่านหลัง สีขาว หลังและระบายนสีขาว ม่านเปิดปิดเป็นกำมะหยี่สีแดง
2. การจัดแสดงกลางแจ้ง เมื่อการแสดงได้ดำเนินมาประมาณ 9 ปี จึงได้จัดให้มีการแสดงกลางแจ้ง ในระยะแรกได้ใช้สถานที่ ที่สำนักกลางนักเรียนคริสเตียน 328/1 ถนนพญาไท พระนคร จัดตั้งเก้าอี้และนำร่มมาปักกางให้ชาวต่างประเทศนั่งชมบริเวณสนามหญ้า อันเป็นที่โล่ง และได้ย้ายไปจัดที่บ้านเลียง ไชยกาล คลองประปา สามเสน ต่อมาลัดดา และ ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้ปรับปรุงบริเวณบ้านเลขที่ 56 สุขุมวิท 39 เขตพระโขนง พระนคร จัดแสดงนาฏศิลป์กลางแจ้งให้ชาวต่างประเทศชม

เวลาแสดง

การจัดแสดงนาฏศิลป์แบ่งเป็น 2 เวลา คือ

1. เวลากลางคืน จัดแสดงที่โรงละครเวลา 21.00 น. ทุกคืน ยกเว้นคืนวันอาทิตย์ และก่อนเข้าชมการแสดงเวลา 19.00 น. ชาวต่างประเทศจะรับประทานอาหารไทย
2. เวลากลางวัน จัดแสดงกลางแจ้ง ประมาณเวลา 10.00 น. หรือ 11.00 น

วิธีจัดการแสดง

การแสดงนาฏศิลป์ไทยจะมีวงปี่พาทย์และคณะบรรเลงประกอบการแสดง ซึ่งจัดตั้งอยู่ทางขวามือของเวที (ถ้าไปแสดงต่างประเทศวงปี่พาทย์จะอยู่ตรงกลางด้านหลังเวที) การแสดงนี้จะใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง ในการนำเสนอจึงต้องจัดให้ไม่น่าเบื่อ มีความกระชับรัดกุม

หลากหลายจากรายการแสดง สุนัขบัตรของโรงเรียนผกาวิไลที่ได้จัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ และมีตัวอย่างการแสดง (พิชัย ทองประสาน, 2510) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ตัวอย่างรายการแสดงนาฏศิลป์ไทยสำหรับนักท่องเที่ยว
ของโรงเรียนผกาวิไลนาฏดุริยางค์

รายการแสดงแบบที่ 1	รายการแสดงแบบที่ 2
1. ฟ้อนชมเดือน	1. รำเป็งมาง
2. ยู่หงิด	2. รำซัดชาติตรี
3. มโนห์ราอนุชาชัย	3. ฟ้อนเล็บ
4. รำกระทงไม้	4. ยู่หงิด
5. โขน ชุคสุรปนาหึง	5. การบรรเลงดนตรี
6. การบรรเลงดนตรี	6. โขน ชุคหนุมานจับวิรุณจำบัง
7. ศิลปะป้องกันตัว	7. ศิลปะป้องกันตัว
8. รำกลอง	8. รำกลอง
- สรรเสริญพระบารมี -	- สรรเสริญพระบารมี -

การแสดงชุดสุดท้ายนี้จะใช้ผู้แสดงหลายคนเพื่อสร้างความตื่นตาและประทับใจ หลังจากการแสดงสิ้นสุดลงผู้แสดงแต่ละชุดจะออกมาทำท่ารำซึ่งเป็นทำนอง ให้ชาวต่างประเทศที่มาชมการแสดงซึ่งเป็นบรรดานักท่องเที่ยวจากประเทศต่างๆ เช่น ดารา นักแสดงของฮอลลีวูด ได้ถ่ายรูปเป็นทีระลึก

ส่วนการแสดงกลางแจ้งนั้นจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง จะมีรายการชุดแสดงต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ระบำกนิรี
2. ระบำย่องหงิด
3. ฟ้อนเล็บ
4. โขน
5. ฟันดาบ

6. ระบายจิ้ง

7. ระบายกลอง

การแสดงของโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ นอกจากจะมีรายการแสดงเป็นประจำแล้ว ได้มีผู้มาติดต่อแสดงยังสถานที่ต่างๆ เช่น โรงแรมโอเรียนเต็ล กระทรวงอุตสาหกรรม สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม และเมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น โดยเฉพาะที่เมืองโบราณนี้ ได้ใช้เวลาแสดงติดต่อกันประมาณ 2 ปี

ผู้ชมการแสดง

การแสดงต้อนรับชาวต่างประเทศ ณ โรงละครโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ หรือ บ้านศิลปบรรเลงนี้ ผู้ที่เข้าชมการแสดงนอกจากจะเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศต่างๆ แล้ว ยังมีบุคคลสำคัญที่เข้าชมการแสดง ได้แก่ กษัตริย์ฮวน คาลอส และพระราชินีโซเฟีย แห่งสเปน คาราภาพยนตร์ฮอลลีวูด เช่น เอ็คเวค จี โรบินสัน แอน แบ็กสเตอร์ นายซาคากิบาร่าและคณะ นาฏศิลป์สถาบันซาคากิบาร่า ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

การนำนาฏศิลป์ไทยไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ

การเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทยยังต่างประเทศของโรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ มีหลักฐาน กล่าวไว้ว่า “ในปัจจุบันนี้มีละครสมัครเล่นอยู่บ้าง เช่น...คณะผกาวลี...คณะนี้เคยเดินทางไปแสดง ที่อเมริกามาแล้ว” (เต็มสิริ นุณเขสิงห์ และ เจือ สตะเวทิน, 2526)

โรงเรียนผกาวลีนาฏดุริยางค์ ได้รับเชิญไปเผยแพร่การแสดงยังนานาประเทศ โดยมี ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ประธานงานฝ่ายต่างประเทศร่วมกับ ลัดดา ศิลปบรรเลง นำนาฏศิลป์ และคนตรีไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ ได้ประมาณการช่วงเวลาการจัดแสดง (ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง, ลัดดา ศิลปบรรเลง และศรีกัญญา สารดาชน, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2539) ดังนี้

ตารางที่ 8 ลำดับการเดินทางไปต่างประเทศเพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปะไทยของโรงเรียนผกาวิไล ฯ

พ.ศ.	สถานที่	ระยะเวลา/นักแสดง
2495 (ค.ศ. 1952)	<p>ปากีสถานตะวันออก (ปัจจุบันคือบังกลาเทศ) ประเทศอินเดีย (กัลกัตตา) แสดงที่มหาโพธิสมาคม เพื่อเก็บเงินบำรุงการกุศล</p> <p>และมีประเทศต่างๆ ร่วมการแสดงในครั้งนี้ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย</p> <p>การเดินทางครั้งนี้ได้รับเชิญจาก Asia Foundation ให้ไปแสดงนาฏศิลป์และดนตรี งานมหกรรมพื้นบ้านนานาชาติ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างในประเทศเอเชียด้วยกัน</p> <p>จากการพบปะกับหัวหน้านาฏศิลป์ฟิลิปปินส์ มิสคาซึค ทราบว่าประสิทธิศิลป์บรรเลง จบการศึกษาดนตรีวิชา คอมโพสเซอร์ จากประเทศญี่ปุ่น จึงได้ติดต่อเชิญประสิทธิศิลป์บรรเลง ร่วมการประชุมดนตรีนานาชาติในเอเชียที่ฟิลิปปินส์ (พ.ศ. 2498) ปารีส (พ.ศ. 2501) อินเดีย (พ.ศ. 2501) กัลกัตตา ศิลป์บรรเลง ร่วมเดินทางทุกครั้ง และได้ร้องเพลงไทยประกอบการอธิบายหลักวิชาการดนตรีของประสิทธิศิลป์บรรเลง</p>	<p>เวลา 20 วัน</p> <p>นักแสดง</p> <p>ศรีกัญญา สารดาบย มาลินี สาคริก เกศแก้ว มาสะวิสุทธิ์ ศิริกุล (นักดนตรี) วรบุตร กรรณิการ์ สารดาบย แน่นน้อย กลั่นเจริญ</p>

พ.ศ.	สถานที่	ระยะเวลา/นักแสดง
<p>2505 (ค.ศ. 1962)</p>	<p>ประเทศสหรัฐอเมริกา 25 รัฐ แสดงที่ มหาวิทยาลัยต่างๆ การเดินทางครั้งนี้ได้รับเชิญจาก Asia Society Performing Arts Program 10 ธันวาคม 2505 แสดงที่สห- ประชาชาติ เนื่องในวันสิทธิมนุษยชน (United Nation on the Human Right Day.) (เมื่อกลับจากต่างประเทศได้นำชุดการแสดง มาเผยแพร่โดยใช้ชื่อว่า “รายการ รัตโนภาสรีวิว” ณ เวทีชั่วคราวในโรงเรียน รัตโนภุส)</p>	<p>เวลา 4 เดือน นักแสดง ศรีกัญญา สารตายน สุภารัตน์ สารตายน วัลย์ลดา (ศิลปบรรเลง) หงษ์ทอง เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ์ สายสมร ฉิมมาลี นารี วิทยศิลป์</p>
<p>2513 (ค.ศ. 1970)</p>	<p>อเมริกาเหนือ อเมริกากลาง และ อเมริกาใต้ 25 รัฐ เช่น แคนาดา เม็กซิโก ปานามา เวเนซุเอลา เปรู ชิลี อาเจนตินา การากัส เป็นต้น (ได้มีการบันทึกวีดิโอเทปยังสถานี - โทรทัศน์ต่างๆ เพื่อแนะนำนาฏศิลป์ไทย ให้ชาวต่างประเทศได้รู้จัก)</p>	<p>เวลา 3 เดือน ผู้แสดงและนักดนตรี 21 คน ศรีกัญญา สารตายน แน่น้อย กลิ่นเจริญ เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ์ ระวีวรรณ สติรนาถ อุดม พิจิตรศุการ ปานจิตร สนพิบูลย์ อารีวรรณ เลิศจินดา นงลักษณ์ สอนโชติ จูไรรัตน์ ดิษฐ์ปัญญา ลัจจา ว่านม่วง</p>

พ.ศ.	สถานที่	ระยะเวลา/นักแสดง
<p>2515 (ค.ศ. 1972)</p>	<p>ญี่ปุ่น ที่คิซัตซึ</p>	<p>เวลา 6 เดือน นักแสดง ศรียัญญา สารตายน (ควบคุมการแสดง) แน่น้อย กลั่นเจริญ อุดม (ป้อมปีกษา) พิจิตรกูรุการ</p>
<p>2516 (ค.ศ. 1973)</p>	<p>ญี่ปุ่น ที่โอซาก้า</p>	<p>ประมาณ 1 เดือน นักแสดง ศรียัญญา สารตายน (ควบคุมการแสดง) ศรียัญญา สารตายน (ควบคุมการแสดง) เกศินี แน่น้อย กลั่นเจริญ วิไลวรรณ</p>
<p>2526 (ค.ศ. 1983)</p>	<p>เยอรมัน เมืองมุนิค งาน October Festival</p>	<p>ประมาณ 2 อาทิตย์ นักแสดง 10 คน ศรียัญญา สารตายน (ควบคุมการแสดง) สุธีรา มานะสาบุตร แน่น้อย กลั่นเจริญ</p>

การเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยยังต่างประเทศของโรงเรียนผกาภิบาลศึกษาศาสตร์ ตั้งกล่าวมาแล้วนี้ มีผลในการแลกเปลี่ยนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ซึ่งกันและกัน เช่น นายชากากิบาร่า ผู้ก่อตั้งสถาบันนาฏศิลป์ชากากิบาร่า โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ได้เชิญประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง และ ลัดดา ศิลปบรรเลง ไปสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ลัดดา ได้ฝึกเรียนนาฏศิลป์ญี่ปุ่น และได้นำมาเป็นการแสดงชุดเจ้าหญิงน้ำค้าง* ได้ฝึกนาฏศิลป์อินเดียและนำมาดัดแปลงเป็นชุดระบำไฟ** ส่วนนายชากากิบาร่า ได้มาเรียนนาฏศิลป์ไทยกับ ลัดดา ศิลปบรรเลง เป็นเวลา 2 เดือน และสอนศิษย์ผกาภิบาลให้รำนานาฏศิลป์ญี่ปุ่น นายชากากิบาร่า ได้นำนักศึกษามาแวะเยี่ยมชมโรงเรียนผกาภิบาล ได้มีการแสดงร่วมกันในชุดระบำไฟไทย-ญี่ปุ่น ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้ปรับปรุงเพลงลาวเสียงเทียน 3 ชั้น บรรเลงด้วยวงดนตรีญี่ปุ่น คือ โกโตะ ร่วมกับวงปี่พาทย์ของไทย และนำการแสดงชุดนี้แสดงหน้าพระที่นั่งถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในวันเปิดสนามนักเรียนเก่าญี่ปุ่น ที่เวทีสวนอัมพร

สรุป

จากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคณะนาฏศิลป์ไทยเอกชนของคณะผกาภิบาลและโรงเรียนผกาภิบาลศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

คณะผกาภิบาลเป็นคณะละครเอกชน โดยมีหัวหน้าคณะ คือ ลัดดา (สารดาชน) ศิลปบรรเลง ซึ่งเป็นบุตรหลวงธนากรพิทักษ์ (อู่ สารดาชน) และนางเอื้อน สารดาชน ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เป็นเวลา 4 ปี ในระดับชั้นมัธยมปีที่ 5 - 8 (พ.ศ. 2478 - 2481) เมื่อจบการศึกษาได้เป็นครูที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์เป็นเวลา 2 ปี (พ.ศ. 2482 - 2483) และลาออกเพื่อสมรสกับประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง และแสดงละครวิทยุ ชื่อ ชุดขุนลีลาสาสน์สุนทร โดยแสดงเป็นนางเอก และประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้จัดเพลงประกอบ

การแสดงวิทยุได้ดำเนินมาระยะหนึ่ง จนกระทั่ง พ.ศ. 2488 ลัดดา ศิลปบรรเลง เห็นว่าบ้านเมืองเป็นช่วงสงคราม เศรษฐกิจตกต่ำ สภาพบ้านเมืองเงียบเหงาไม่มีการแสดง แม้ภาพยนตร์ต่างประเทศก็ไม่เข้ามา ความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้ลัดดา ศิลปบรรเลง สามีและญาติจึงร่วมกันจัดทำละครเวทีในปี พ.ศ. 2488 ได้ฝึกซ้อม แสดงเป็นบางเรื่อง และกำกับการแสดง โดย

* ศิริกุล (นักดนตรี) วรบุตร ได้รับการฝึกหัดเป็นเจ้าชาย เกศแก้ว มาสะวิสุทธิ์ ได้รับการฝึกหัดเป็นเจ้าหญิงน้ำค้าง

** ศิริกุล (นักดนตรี) วรบุตร ได้รับการถ่ายทอดและนำทำรำนานาฏศิลป์อินเดียส่วนหนึ่ง มาใช้ในลีลาของ ยูดาวันตามนทกยูง ในการจัดแสดงละครพันทาง เรื่องยูดาวัน ของวิทยาลัยครูสวนสุนันทา

มีประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง เป็นผู้ประพันธ์เพลง และมีผู้เขียนบทละครให้ ด้านนักแสดงส่วนหนึ่ง เป็นญาติ ลูกศิษย์ อีกส่วนหนึ่งได้มีผู้ชักนำมาให้รู้จัก โดยมีคุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง เป็นที่ปรึกษา เรื่องแรกที่จัดแสดงคือ เรื่องผกาวัล และต่อมาได้ใช้เป็นชื่อคณะละคร การแสดงครั้งแรกนี้ได้เข้าโรงละครศิลปากร จัดแสดงเป็นเวลา 15 วัน การแสดงประสบความสำเร็จจนต้องจัดแสดงเป็นครั้งที่ 2 และต่อมาได้จัดแสดงอีก 13 เรื่อง แสดงที่โรงละครเฉลิมนครและเฉลิมไทย เป็นส่วนใหญ่ ละครที่จัดแสดงทั้ง 13 เรื่องนี้เป็นละครพูดสลับลำ การแสดงละครเวทีนี้ใช้ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2488 - 2492) จึงได้หยุดกิจการเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงทำให้มีภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉาย โรงละครต่างๆ จึงเปลี่ยนเป็นฉายภาพยนตร์แทน ทำให้ไม่มีสถานที่แสดง ส่วนผู้แสดงละครเวทีก็หันไปนิยมแสดงภาพยนตร์ เพราะมีรายได้ดีกว่าละครเวทีทั้งหลาย จึงทยอยปิดตัวลง รวมทั้งคณะผกาวัลด้วย

ประมาณ พ.ศ. 2493 มีบริษัทท่องเที่ยวได้ติดต่อ ลัดดา ศิลปบรรเลง จัดการแสดง นาฏศิลป์สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้จัดแสดงต่อเนื่องกันมาถึง 31 ปี (พ.ศ. 2493 - 2424) รายการแสดงนี้เป็นรายการเบ็ดเตล็ด ประกอบด้วยชุดการแสดงต่างๆ เช่น ฟ้อนชมเดือน ระบายอุ้งหึง มโนห์ราบูชาอัษฎ รำกระทบไม้ โขนตอนศูรปนาหึง ศิลปะป้องกันตัว ระบายกลอง การจัดแสดงนี้มี 2 เวลา คือ ตอนกลางคืน เริ่มเวลา 21.00 น. (ยกเว้นคืนวันอาทิตย์) ณ โรงละครบ้านศิลปบรรเลง เลขที่ 135 ถนนบริพัตร ตำบลเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พระนคร ส่วนตอนกลางวัน เริ่มเวลาประมาณ 10.00 น. ใช้สนามหญ้ากลางแจ้งที่บ้าน ลัดดา ศิลปบรรเลง และประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง เลขที่ 26 สุขุมวิท 39 เขตพระโขนง พระนคร

ในปี พ.ศ. 2502 ลัดดา ศิลปบรรเลง เริ่มกิจการโรงเรียนนาฏศิลป์เอกชนขึ้น ชื่อ โรงเรียนผกาวัลนานาชาติ ผู้เรียนเป็นบรรดาลูกหลาน ญาติพี่น้อง และเด็กยากจน ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ระยะเวลาของรับนักเรียนปีละ 50 คน ต่อมาขอรับนักเรียนปีละ 20 คน ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนนาฏศิลป์ไทยจนสามารถแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ การสอนได้เชิญครูพิเศษมาฝึกสอนเป็นบางชุด โรงเรียนผกาวัลนานาชาติดำเนินงานมาเป็นเวลา 22 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 จึงปิดทำการสอน เหตุที่หัวหน้าคณะมีอายุมากขึ้น ไม่ได้ฝึกนักเรียนรุ่นใหม่ นักเรียนรุ่นเก่าที่แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวก็มีอายุมากขึ้น มีครอบครัว ไม่มีเวลามาแสดงอย่างเต็มที่ จึงต้องปิดกิจการลง

ลัดดา ศิลปบรรเลง และประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้ดำเนินงานนาฏศิลป์ในรูปแบบของคณะละครผกาวัลและโรงเรียนผกาวัลนานาชาติมาเป็นเวลา 36 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 มีผลงานนาฏศิลป์ที่ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก

ลัดดา ศิลปบรรเลง และประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ได้ดำเนินงานนาฏศิลป์ในรูปแบบของ คณะละครผกาภิและโรงเรียนผกาภินาฏดุริยางค์มาเป็นเวลา 36 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 มีผลงานนาฏศิลป์ที่ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก

ผลงานละครและระบำในช่วง 36 ปี ของคณะผกาภิและโรงเรียนผกาภินาฏดุริยางค์ สามารถสรุปได้ว่าเป็นละครพูดสลับรำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดัดแปลงมาจากนวนิยายหรือบทละครของไทยและของต่างประเทศ ทั้งตะวันตกและตะวันออก รูปแบบการแสดงใช้ราชจริงหญิงแท้ฉากและเครื่องแต่งกายเป็นแบบสมจริง มีระบำสลับฉาก และระบำสอดแทรกในท้องเรื่อง เพื่อสร้างสีสันให้การแสดงและเพื่อคั่นเวลาในการจัดฉาก การแสดงทั้ง 14 เรื่องมีผู้แสดงจากที่ต่างๆ มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก บางคนในกลุ่มผู้แสดงได้มีชื่อเสียงต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น สวลี ผกาพันธุ์ ชูศรี มีสมมนต์ และวลิต สนธิรัตน์ ในส่วนการแสดงที่เป็นระบำพบว่า ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถนับได้หมดเพราะไม่ได้บันทึกไว้อย่างครบถ้วน เท่าที่สืบค้นได้มักเป็นชุดการแสดงระยะหลังสำหรับนักท่องเที่ยว ลักษณะระบำของลัดดา ศิลปบรรเลง คือเป็นระบำชุดสั้นๆ ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน แต่งกายด้วยชุดงีบหน้านางสำเร็จรูป สวมเสื้อห่มสะไบเฉียงบ่าหรือห่มสองชาย สวมเครื่องประดับเล็กน้อย ไม่แต่งกายขึ้นเครื่อง

คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง น่าจะเป็นผู้หนึ่งทีริเริ่มทำเครื่องละครสำเร็จรูปแทนการห่มอย่างประเพณีเดิม เช่น ชุดแต่งกายระบำกลอง เมื่อสวมสนับเพลาแล้วแทนที่จะนุ่งผ้าทับสนับเพลาอย่างทีเรียกกันว่านุ่งผ้ากันเปิ่น คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง ได้ประดิษฐ์กางเกงสำเร็จรูปทีจับงีบเหมือนนุ่งกันเปิ่นมาสวมทับสนับเพลาแทน ทำให้ประหยัดเวลาในการแต่งตัวลงได้มาก

กระบวนการฟ้อนรำทีลัดดา ศิลปบรรเลง คิดขึ้นใช้ทำมาตรฐานนาฏศิลป์ไทยบ้าง ใช้ทำออกภาษาบ้าง แล้วแต่กรณี ผู้แสดงในแต่ละชุดมีประมาณ 8 คน นิยมเป็นจำนวนคู่ ในการแสดงละครเรื่องผกาภิพบว่า ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ประดิษฐ์ระบำขึ้นชุดหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเหล่านั้นางระบำของนครไตรตรึงค์ออกมาว่าถวายเจ้าชายสตานนท์ด้วยทำทางนาฏศิลป์ไทย การแต่งกายนุ่งผ้าถุงสำเร็จรูป ห่มสะไบ ทัดดอกไม้ การแปรแถวมักแปรเป็นรูปดังต่อไปนี้ คือ เป็นแถวตอน แถวปากพนัง แถวหน้ากระดาน แถวเฉียง การสับหว่างวงกลม การจับคู่ งดนตรีเป็นวงปีพาทย์ เพลงทีใช้เป็นเพลงทีมีอยู่เดิม

ลัดดา ศิลปบรรเลง มีความสามารถในการร้องเพลง แต่มีความสนใจในด้านนาฏศิลป์มาโดยตลอด ทีละคร ฟ้อนรำ ประกอบทีมีสามีทีมีความสามารถทางด้านดนตรีและการประพันธ์เพลง ลัดดา ศิลปบรรเลง ได้ดำเนินกิจการคณะละครผกาภิ และโรงเรียนผกาภินาฏดุริยางค์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเป็นเวลาทั้งสิ้นถึง 36 ปี จึงนับว่าลัดดา

ศิลปบรรเลง เป็นคนสำคัญผู้หนึ่งในวงการนาฏศิลป์ไทย และคณะผูกวงลีกับโรงเรียนพกาภิ
นาฏดุริยางค์ ได้เปิดสถาบันนาฏศิลป์ไทยเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในวงการนาฏศิลป์ไทยเป็น
สถานศึกษาในอดีต